

Walo sonosonogali

Walo bagubagunana

Walo sibaibaiwa siyawatagilima kin Solomoni koina, na iyamo walo tupwaliyao nigele. Peina 25 kanasiga peina 29 kana koleya besiele tosonogao bodaliyao ali paisowa. Tabe peina 30 koina talobai Aguli iya tolelelele yo peina 31 kin Lemueli iya tolelelele.

Walo sonosonogali yaina

¹ Walo bwaite kin Solomoni, iya Deibida natuna yo iya tomo Isileli ali kin, ana walo sonosonogali, iwalowegili na mesabana ² tomo sonoga yo sanapu sikalaili na nuwatu dididiuli sikataili, ³ mumugana namwanamwana sikatai yo nuwatu dudulaina yo lolina dudulaina simuliya. ⁴ Iwalowegili na mesabana tonuwapwanopwano katai silobai, yo tabe iwalowegili na tem kilakai yo vesala katai yo sonoga silobaili. ⁵ Tem tosonoga walone ibenalagili kani ana katai ilalaki isaesae yo kani ikatai toisabo kamwasa koina ilau na imiya. ⁶ Tomone kani walo sonosonogali ikataili yo iyakasali yo tabe kani tomo sonosonogali ali walo yo ali walo kobwaibwaili siyakasali yo sikataili. ⁷ Tem tomo Yeoba simatausan kani kabo muli mena me ali katai na tomo yauyauleli genuwali walo sonosonogali yo sanasanapuli sibenalagili.

Yanuwapei mumugana naenaena kaiwena

⁸ Natugu, tem tamam iyokoi-yagiwo ana walo kubenalan namwanamwai yo besiele sinam ana yakayakatai tabu nuwam imwamwatainan, ⁹ kaiwena ginauliline kani sibui siyamala am kaba gagasa besiele kam pwaopwaom namwanamwana kulukulum mena yo kam galogalo gole galalom mena.

¹⁰ Natugu, tem tomo naenaeli siwoyaiwo tabu kutatalam mekamkavao kwalalau. ¹¹ Tem siwalo koliwo, “Talau na tomo yabo tasipwai yo taunuyamate, talau na tomo namwanamwali takeno-vakasili taunuili kabo tamalu, ¹² taunugwalagwalaili siboita kwapili tagabaegili salai mena sikwalalele, nige kilakilala yabo. ¹³ Imwawasi kani wasawasa sibaibaiwa uloili uloili takewalili na ala nume tayakalapowonli kolili, ¹⁴ kulaoma kulusae ama boda koina na kusaguimai wasawasane tayauyan tabomayoi kolila.”

¹⁵ Natugu, tem siwalo koliwo besiele tabu kumumuliya kolili, ali kamwasa koina tabu kulalau ali dedeine salina mena, ¹⁶ kaiwena sisagesagena na tem naenaena siginauli yo nuwanuwali mwayamwayau tem tomo siunuili. ¹⁷ Tem man yabo kana sipwasipwa ukatububunan na am paisowane igitai kani nige manne ilalau sipwasipwane koina. ¹⁸ Na tonaenaeline kani sisilae sibomayoi ali sipwasipwa koina, ali yabubu yo ali keno-wadam iyamala ginauli bwagabwaga kaiwena kani siboita. ¹⁹ Siya analiyao gogo wasawasa sigadosisiyan maisali kaigedana. Ali gadosisi iyamala ali kaba boita.

Yanuwapei sonoga kana sikotananna kaiwena

²⁰ Sonoga iya besiele sine itotolo kaba logogo mena iyogayoga kamwasa mena, ²¹ kamwasa papalina mena yo taon kaba lusalusaena kolili, iwaloba, ²² “Komiu tonuwa-pwanopwano toisabo sauga koina kabo kani ami nuwa-pwanopwanone koina nuwamiu sidudulai? Komiu totalatalawasi sauga esana koina kabo kani ami talatalawasine koina kwalopei? Komiu toyauyaule toisabo sauga koina kabo katai kana kalomagigili kwalopei? ²³ Tem tauna kona yagu guguyene kwabenalani na kwatagelakeile koliyau, kani yaluyaluwagu yasuwai kolimiu na yagu walone yakabi-yamayaleli kolimiu. ²⁴ Yayoga kolimiu na yagu walone kwasikotanan. Nimagu yayagayagili kolimiu na iyamo kwamiya-dagedagela-yagau. ²⁵ Yagu guguye nuwamiu imwatainan yo genuwamiu yagu yanuwapeine. ²⁶ Tauna kona kumalu koliyau, kabo saugamo ami silae koina kani yamalu. Kani yatalatalawasi-yagimiu saugana matausi ilobaimiu. ²⁷ Matausi kani ilobaimiu besiele wowoli lalakina. Silae kani ilobaimiu besiele wediliya ana sibayanae. Polowe yo katewakaka tabe kani silobaimiu. ²⁸ Kabo siyoga kaiwegu na kani nige kainali yayayamaisa, kani siloyaloyaiyau na kani nige silolobaiyau. ²⁹ Kaiwena katai kana nuwamayale sikalomagigilan yo nige siloiloina yakato Yeoba simatausan. ³⁰ Kaiwena yagu kabiyakaiwe sisikotanan yo yagu yokoi sitalatalawasi-yan, ³¹ kabo mumugali uwena kani sikekan koina yo ali nuwatu yauyauleli sikalapowon kolili. ³² Toyauyaule ali losuwala koina kani ikalaili

ilawagili boita koina kaiwena yagu yanuwapei kolili nige sinunuwatuili. ³³ Na analiyao siya yagu walo sibenalan kani me ali nuwadaumwali simiya-namwanamwa kaiwena sikatai kani nige sisisilae.”

2

Siya me ali sonoga kani simiya namwanamwa

¹ Natugu, tem yagu walo kubenalagili yo kunuwatu-kalatagili, ² yo tenam kuyawali sonoga koina yo katem kutalamwan katai kana nuwamayale koina, ³ yo tem nuwatu dudududulaina kana nuwamayale kuyoga kaiwe kaiwena, ⁴ yo tem kuloyai besiele tomo gogo wasawasa yo siliba wadawadamna siloyaloyai, ⁵ ee kabo kani Yeoba kana matausi kunuwa-mayaleyan, Yaubada kana katai kani kulobai. ⁶ Kaiwena Yeoba sonoga iyauyauya, iya gamwana koina katai yo nuwamayale siyawatagilima. ⁷ Ana sagu kaleya kaiwena iyaele ikabikabi-kalatan nimana koina tomo dudulaili kaiweli, siya ali lokeikeile idudulaisosi igite-kalatagili tabu sisisilae, ⁸ todudulai ali kamwasa igitagitai, siya simeli koina nige kaba kausi imiyamiya ali kamwasa koina. ⁹ Tem yagu walo kubenalan kabo ukwatai tawae namwanamwana yo tawae kapwakaupwana yo tawae idudulai kabo ukwatai toisabo kamwasa koina kulalau. ¹⁰ Kaiwena sonoga kani katem mena ilusae yo katai kani iyamala yaluyaluwam ana kaba yaliyaya. ¹¹ Am katai yo am nuwamayale kani sisaguiwo yo

sigite-kalatagiwo. ¹² Sonoga kani ileboiwo tomo naenaeli mumugali kolili, siya ali walo meuloili kolili mwakota sikalapowon. ¹³ Siya kamwasa dudulaina silogabaenako yo silolokeikeile kamwasa boniboniyaili kolili, ¹⁴ mumugana naenaena ali kaba yaliyaya, ¹⁵ mwakota sikalapowon kabo nige sowaswana ala meli tapei kolili. ¹⁶ Sonoga kani ileboiwo sine ganaganawalina koina, iya ana walo luviluvisosili kolili itonan tem isipwaiwo, ¹⁷ sinene wainena yawasosi beyabeyana ilogabaenako, waloyameline iwalowen Yaubada manna mena ali kasole koina isibayanaeyako. ¹⁸ Tem sinene iwoyaiwo ana nume koina kani kuboita yo yaluyaluwam ikwalalele molosi. ¹⁹ Meuloili siya silau ana nume koina sikwalaleleko, nige yabo sowaswana ipileyoi na yawasi kana kamwasa ilobai. ²⁰ Tem yagu walo kubenalan kabo todudulai ali kamwasa koina kani kulau sauga meuloina. ²¹ Kaiwena siya mumugana namwanamwana simulimuliya kani simiya namwanamwa ali yanuwa koina, yo nige kawa-naenae yabo silolobai. ²² Na Yaubada kani tonaenaeli meuloili ikele-gabaegili ali yanuwa mena silowasi.

3

Nuwatu tupwaliyao yoi sonoga kaiwena

¹ Natugu, tabu yagu yakayakatai kununuwamwatainan, na yagu walo koliwo ukwabi-kalatagili katem mena, ² kaiwena tem yagu walone kunuwatu-kalatan kani am bolime imamalawe na kuwasawasa. ³ Kutalam mulolo yo

meli sikalapowon koliwo, ugwaloili galogalom koina yo kuleleli katem mena. ⁴ Tem uginauli besiele, kabo Yaubada yo tomo meuloili kani esam sikeleisin yo sitobalanagiwo. ⁵ Yeoba kana meli meuloina kupei katem mena na tabu kubomamo am katai koina kumemeli. ⁶ Kuobigai sauga meuloina kabo isaguiwo yo am lau kani ikabi-yamalamaeli.

⁷ Tabu am nuwatu mena kusosonogasosi, na Yeoba kumatausan yo mumugana naenaena kusikotanan. ⁸ Tem uginauli besiele, kani yom sikaikaiwe yo tabe tuwatuwam simatuwa.

⁹ Am wasawasa koina Yeoba kuyakasisiyan yo am bwatano uwena bagubagunana kuwolena koina, ¹⁰ kabo am lakawa meuloili kani sikalapowon masumasuwe.

¹¹ Natugu, tem Yeoba iyokoi-yagiwo tabu me am munamunai yo tabu ana walo ukawanaenaeyan, ¹² kaiwena iya mumugana besiele tama namwanamwana, natunao iyokoi-yagili me ana mulolo kaiwena siya ana kaba yaliyaya.

¹³ Tomone sonoga yo katai kana nuwamayale ilobaili Yaubada iwalo-muloloi, ¹⁴ kaiwena sonoga kaba sagu lalakisosina kabo muli mena siliba yo gole. ¹⁵ Sonoga iwasawasasi kabo muli mena veku pigapigabuli yo wasawasali kabo muli mena ginauli meuloina tomo nuwanuwali. ¹⁶ Sonoga besiele sine ito-tolo, nima ulaulana mena miya malamalawena ikabi-kalatan, nimana gegebana mena wasawasa yo yakasisi ikabi-kalatagili. ¹⁷ Ana kamwasa meuloili kolili siyawatagili yaliyaya yo nuwadaumwali.

¹⁸ Sonoga besiele yawasi mayauna, kabo siya meuloili nuwanuwali sonoga mwa sonogane sikabi-kalatan Yaubada ana walo-mulolo silobai.

¹⁹ Sonoga koina Yeoba yanuwa yaulina kana wauwau ipeili, yo katai koina bulibuli ikatububunagili. ²⁰ Ana katai koina kalita iyakasali yo yaloyaloi koina iwalo galewa italu.

²¹ Natugu, am paisowa meuloina koina, me am nuwamayale yo kuyakasa-yadudulai sauga meuloina. ²² Tem uginauli besiele yawasi namwanamwana kulobai yo am sonoga kani iyamala kam galogalo ugaloi galogalom mena.

²³ Kabo kani nige kuisilae am kamwasa koina, kaekaem kani nige itutupa na kubebeku, ²⁴ yo am kaba keno koina kani nige kumamatausi, kani ukeno namwanamwa. ²⁵ Kani nige kunuwatu silae kaiwena. Yo tabu me am matausi silaene iya kani tonaenaeli isibayanaeli, ²⁶ kaiwena Yeoba mekamkava ikabi-yakaiweo igite-kalatagiwo tabu kubebeku tonaenaeli ali sipwasipwa koina.

²⁷ Tem todudulai yabo ilaoma koliwo sagu kaiwena ikawanoi tabu kuisikote. ²⁸ Tem gogo siyaele koliwo na kamkava yabo ilaoma na ginauli yabo ikawanoiyan tabu kuwaloba, “Bwaliga kupileyoima kabo yaeyawa.” Nigele, bwai kuwolena mowoi. ²⁹ Tabu kamwasa naenaena kunuwatuwatu kamkava kaiwena, kaiwena iya imiya-daumwali salim mena yo ana meli ipeiyako koliwo. ³⁰ Tabu ginauli naenaena yabo ugiginauli kamkava koina kaiwena iya nige ginauli yabo naenaena igiginauli koliwo. ³¹ Tabu mumugam besiele kaleya toyatubu mumugana,

³² kaiwena Yeoba toyauyaule ikalomagigi-lagili, na todudulai iedeede kolili yo ikawa-elieliyam-wagili.

³³ Tonaenaeli bodali Yeoba ana kawa-gula silobalobai, na todudulai Yeoba ana walo-mulolo silobalobai. ³⁴ Siya togagasa sitalata-lawasi sauga meuloina Yeoba italawasi-yagili, na siya tonuwalobi mulolo lalakina iwolena kolili. ³⁵ Siya me ali sonoga Yeoba esaliyao ikeleisinagili, na siya toyauyaule iyamwalimwalineli.

4

Sonoga iya ginauli namwanamwana

¹ Natuguwao, yau tamamiu yagu walo kwabenalan namwanamwai na ami katai ilalaki. ² Yawalowalo dudulai kolimiu kabo yagu yakayakatai kwanuwatu-kalatan. ³ Yagu sauga gamegame koina, nige dugu nige kaukava, ⁴ tamagu iguguyaiyau iwalo kolyau iwaloba, “Yagu walo meuloili kaiweli kunuwanuwatu, yagu loina kuobigaili kabo kumiya-namwanamwa.” ⁵ Iwaloyoi iba, “Me am sonoga yo me am katai, tabu yagu walo kununuwa-mwatainagili, meuloili kuobigaili. ⁶ Tabu sonoga ukakawa-naenae-yan kaiwena bwaliga am sonoga kani isaguiwo nige sowana kusilae. Kumulolo sonogane koina kabo kani igite-kalatagiwo.

⁷ Sonoga iya ginauli namwanamwasosina koinaele ukwalai bwagana am loyane koina kuyamala tobubutuma na kutonan tem sauga meuloina am nuwatu idudulai yo katai ukwalai.

⁸ Tem nuwanuwam lalakina sonoga kani sonogane esam ikeleisin, tem ukwabi-kalatan kani yakasisi kulobai. ⁹ Yo sonogane kani miya namwanamwana iyeyawa yo am yaliyaya kani iyamala am kaba gagasa besiele kam pwaop-waom wasawasana kulukulum mena.”

¹⁰ Natugu, yagu walo kubenali-kalatan, kabo am bolime imamalawe. ¹¹ Yayakayakataiwo sonoga kana kamwasa koina yabaguna-yagiwo kamwasa namwanamwali kolili, ¹² na tem am lokeikeile koina kaekaem simalamalae, kabo saugana kusagena kani nige kubebeku. ¹³ Yagu yakayakatai ukwabi-kalatan me am kaiwe kisi ukabi-gabaegili, kaiwena kani yawasim sigite-kalatan.

¹⁴ Tabu kaekaem kupepei tonaenaeli ali kamwasa koina yo tabu mumugali ipapanaisiwa koliwo. ¹⁵ Kulosuwala molosi kolili, ali kamwasa kulogabaen na kulau am kamwasa koina. ¹⁶ Sauga meuloina sinuwanuwatu mumuga naenaena kaiwena. Nuwanuwalimo tem tomo yabo sikabi-yabeku kabo me ali nuwadaumwali yo sikeno. ¹⁷ Paisowa naenaena ali kaba kekan yo kaleya ali kaba numa.

¹⁸ Todudulai ali kamwasa besiele dabwelo ana tunsae mayalena ilalaki ilaolaoma kanasiga pwasinasina. ¹⁹ Na tonaenaeli ali kamwasa besiele boniboniyai, ali kaba beku yaina nige sikakatai.

²⁰ Natugu, yagu walo meuloili kubenali-namwanamwaili yo kunuwatu-kalatagili. ²¹ Sauga meuloina ugitagitaili yo ukwabi-kalatagili katem mena, ²² kaiwena siya yawasi

yaina siya analiyao silobaili sinamwanamwa.

²³ Ginauli lalakina bwaite, katem ugite-kalatan kaiwena iya yawasi yaina. ²⁴ Tabu walo nae-naeli siyayawatagilima gamwam yo sopam kolili.

²⁵ Manim ilaulau kamwasa dudulaina koina.

²⁶ Ugite-kalatagiwo kisi kaekaem kamwasa dudulainane ilogabaen. ²⁷ Tabu uogogolulau gegebam mena o nuwana ulaulam mena kisi kaekaem siwoyaiwo naenaena koina kubeku.

5

Yanuwapei ganawali kaiwena

¹ Natugu, yagu walo sonosonogali kubenali-kalatagili, ² na mesabana me am nuwamay-ale yo am walo kolili tomo sikatai me am katai. ³ Kaiwena sine ganaganawalina sopana siluviluvi sosi besiele kamwakamwa, ana walo meuloili kaba woya. ⁴ Na iyeyawa malimali yo kamkamna yo mumugana naenaena. Am mulolo katem mena kani itom-gabaen ana walo matamatageli kolili. ⁵ Tem kumuliya koina kani kulau boita kamwasana mena. ⁶ Nige ana nuwatu yabo yawasi namwanamwana mumugana kaiwena. Mumugana inae na nige ikakatai tawae iginaginauli.

⁷ Kabo natuguwao, kwabenali. Tabu yagu walo kwanunuwa-mwatainagili, ⁸ kisi ami lokeikeile koina kwalau ana dedei mena yo tabu ana nume kana gamwa koina kwalulusae. ⁹ Tem kwalau koina esamiyao kani kwasibayanaeli yo tomo naenaeli ami gogo meuloili kani sikalaili. Siya nige ali katekamkamna yabo.

10 Ami wasawasa kani taumanao sikalaili, ami paisowa uwena meuloina kani taumanaone sikalaili ali kaba wasawasa. 11 Kabo muli mena muya ana kamkamna kaiwena kuyaba kabo kuvalam, 12 kabo kuwalo bwaite besiele kuwaloba, “O tem tamagu ana walo yabenalan kabo yanamwanamwa, na nigele, yaboma yagu nuwatu yamuliya. 13 Yagu toyakayakatai nige yaobigaili, ali walo nige yabebenalagili. 14 Kabo naenaenane yawasosi kana sigasiga yayawatag-iliko koina yo tomo meuloili yagu nuwapolowe iyaele sigitagiti.”

15 Kubomamo kam waila keli mena kulegu kunuma, wainem ibomamo kumulolo koina. 16 Yakato tomo uloili silaoma na kam wailane sinuma bwagabwaga? Nige molosi. 17 Yom yo am mulolo nige taumanao kaiweli na wainem ibomamo kaiwena. 18 Kutalam wainem ana mulolo koliwo kaiwena na bwaite iyamala am kaba yaliyaya yo bwaite waila doelune koina kunuma. 19 Kuyaliyaya wainem yona kana lotonan kaiwena yo ana mulolo kowa kaiwem imiyayai.

20 Natugu, tabu sine ganaganawalina yabo iwowoyaiwo kaiwena sinene yona tau uloina ana gogo. 21 Kaiwena Yeoba mumugam ikatai yo am kamwasa meuloili igitailiko. 22 Tomo naenaena ana paisowa naenaena meuloina kani iyamala ana sipwasipwa, ana naenaena sikabikalatan yo nige sowana iyabubu-gabaegili. 23 Tamana ana walo nige ibebenalan na iboma ana yauyaule ikabi-kalatan kabo kani ilau boita kamwasana mena.

6

Yanuwapei tupwaliyao yauyaule kaiwena

¹ Natugu, gubesi, kuwaloyameli yakato toloyaga yabo kusagui kana yagane koina na nige sowasowam* ² bwaimwa koina kubomamo kam sipwasipwa kuyou yo koina kusipwai am walo bagubaguna kaiwena. ³ Tem uginauliyako besiele kabo yagu guguye kumuliya na tem livasi kulobai toloyagane nimana mena. Mwayamwayau kulau na me am nuwalobi ukwawanoi na inuwatu-pwaikiwo am waloyameline kaiwena. ⁴ Tabu ukwekeno kanasiga kulau na uginauli besiele. ⁵ Kubomayoi kulivasiwo besiele man o polo yabo sipwasipwa koina iyabubu-suwala.

⁶ Todagela-kololo ilonamwayagili tem memanu ali paisowa sigitai na ali katai situlan. ⁷ Bwagana memanu nige ali tobaguna, ⁸ na iyamo sauga namwanamwana koina siesagusagu-wagili na kali sitano-gogon ali lakawa koina tulutulu kanna kaiwena. ⁹ Na todagela-kololo ikenokeno sauga imamalawe. Tawanesana kani itolo? ¹⁰ Iwaloba, “Kani yakeno sauga kubwakubwana yo nimagu yayakaiyawasili.” ¹¹ Na saugana ikenokeno ana gogo wasawasa kani sikwalalele yo itolo yo ilobai ibubutuma, kana koleya besiele tokewali silaoma boniyai mena yo ana gogo sikewalili.

¹² Toyauyaule yo tonaenaeli sitakitakikili gamwali sikalapowon mwakota kolili, ¹³ kilakilala siginaulili manli mena o nuwana

* **6:1** Wagitai peina 11 tomna 15

kaekaena kolili o nuwana nimali gibuli kolili yakato naenaena siginauli, ¹⁴ yo sauga meuloina nuwatu naenaeli sinuwanuwatuili tem kaleya siyatubu. ¹⁵ Mwa koinaele kani sisilae mwayamwayau yo siboita yo nige kaba saguili yabo.

¹⁶ Yeoba ana kaba kalomagigili bwaite besiele. ¹⁷ Gagasa, mwakota, tomo dudududulaili kali unuyamate, ¹⁸ nuwatu yauyauleli yo kaleya kana tubu. ¹⁹ Besiele tabe siya simwakomwakota kalikavao kaiweli yo siya kaleya siyatuyatubuli ali boda kaloli mena ikalomagigi-lagili.

Yanuwapei ganawali kaiwena

²⁰ Natugu, tamam ana walo kubenalan yo sinam ana yakayakatai kuobigai. ²¹ Ali guguye kupei katem mena yo sauga meuloina kunuwatu-kalatan. ²² Kabo saugana kulokeikeile ali walone kani sisaguiwo kaliyate yo boniyai sigitegite-kalatagiwo. ²³ Ali yakayakatai kani iya-mala besiele mayale ipigapigabu, ali guguye kani miya namwanamwana kana koleya siyakenayagiwo. ²⁴ Ali walo kani sigite-kalatagiwo sinesineo yauyauleli kolili yo tokasole sinesineo ali walo luviluvili kolili.

²⁵ Sinesineo kali koleya sinamwanamwa na tabu ali walo luviluviline kubebenalagili yo tabu kulalau kolili kisi kubeku ali sipwasipwa koina. ²⁶ Sine ganaganawalina nuwanuwamano am mane kikiuna ikalai na tomo uloina wainena kani am miyamiya isibayanae. ²⁷ Gubesi, sowasowana mayau wedowedolina ukabikalatan kam kaleko koina na nige iwewedoli?

Nigele, kani iwedoli. ²⁸ Sowasowana kulokeikeile mayau wedowedolina pwatana mena na kaekaem sinamwanamwa? Nigele, nigele molosi. Sinesineone besiele kani sigabuwo. ²⁹ Besiele tomone ikeno tokasole sine yabo mekanakava, kani maisa polopolowena ilobai. ³⁰ Tem tomo yabo iguliyamsosi kabo kan ikewali ikekan tomo meuloili kani nige sikakalomagigilan, ³¹ na iyamo saugana silobai maisana kani ipolowe, ana gogo meuloili kani sikalaili.

³² Na tem tomo yabo iganawali iya tomo yaulyaulena yo kulukuluna gaibuna kaiwena ibomayoi isibasiba-yanae. ³³ Kani siunugwalagwalai yo kana mwalimwaline imiyayai. ³⁴ Kaiwena sinene wainena kani imunamunaisosi yo nuwanuwana kana gum iyai, ³⁵ yo bwagana tonaenaenane itonan tem mane lalackina iwolena sinene wainena koina na iyamo tomone kani isikote genuwana.

7

Yanuwapei sine ganaganawalina kaiwena

¹ Natugu, yagu walo kubenalagili yo kupeili katem mena. ² Kuobigaili kabo miya namwanamwana kulotonan, me am yakasisi yagu yakayakatai kaiwena yakato siya ginauli namwanamwasosili. ³ Kupanli nimam gibuli kolili, yo kuleleli katem mena. ⁴ Sonoga yawasosi kumulolo koina yakato iya besiele dum, yo katai kuyogan besiele am susu yabo. ⁵ Kabo sonoga yo katai kani sisaguiwo na sine ganaganawalina

kulosuwala molosi koina kaiwena sinene iya mekasole nuwanuwana lalakina tem iwoyaiwo ana walo luviluvili kolili.

⁶ Yagu nume tomlape mena yagitagitai koina, ⁷ kabo toyauyaule meuloili kaloli mena kilakai yabo yagitai nige me ana katai. ⁸ Kilakaine ilaulau kamwasa mena sinene ana nume salina mena. ⁹ Dabwelo isuguko yo iboboniyai. ¹⁰ Kabo sinene iyawatagili koina, sinene kalekona yauyaule ilikwa nuwanuwana naenaena iginauli. ¹¹ Sinene mumugana bwaite besiele, iya togamwapakiki, genuwana ana nume igitekalatan na ilolokeikeile na itakitakikili yanuwa kolili. ¹² Kamwasa mena yo tomo ali kaba miyagogo ilaulau kolili yo tatao iloyaloyaili.

¹³ Kabo kilakaine nimana ikabi-kalatan yo isapwali yo manna imankulakulai, ¹⁴ kabo iwalo koina iwaloba, “Kan lalakina iyaele yagu nume mena kaiwena kabona yagu pwaoli paisowana yaemwawasiyako. ¹⁵ Yagu nume mena yayawatagilima na yaloyaloyaiwo kabo yalobaiwoko. ¹⁶ Yagu kaba keno yakatububunagiliko kaleko namwanamwali mena silaomaya Itipita koina. ¹⁷ Yo olo bwalaili namwanamwali mula, aloesi yo sinamon yasuwaili. ¹⁸ Talau na takeno toyawa na yasapwaliwo kanasiga yanuwa ilayan na tayaliyaya. ¹⁹ Yagu taubala nige imimiya, bwaite koina ilaoko ilolokeikeile kelamamalawe mena. ²⁰ Mane lalakina itauli ana tobwa mena ikalai ilau yo kani nige ilolomwayamwayauma, nuwana waikena kaigeda imwawasi kabo ipileyoima.”

²¹ Walo luviluvili kolili sinene kilakaine

iwoyai ilawan ana nume mena. ²² Mwa kilakaine mwayamwayau imuliya koina besiele bulumakau ana lau kana tounuyamate koina, besiele yakayakan sokasokana ilalau sipwasipwa yabo koina ²³ yo pwawati kana kamkamna ilotonan, kilakaine ilaulau kanasiga boita ilobai, kaiwena nige ikakatai naene maisana.

²⁴ Kabo natuguwao, yagu walo kwabenalagili yo kwanuwatu-kalatagili. ²⁵ Katemiyao wagitekalatagili kisi kwalau sinene ana kamwasane koina na mumugana wakalai. ²⁶ Kaiwena sinene ana walo luviluvili kolili kilakai sibaibaiwa iwoyaili yo isibayanaeliko. ²⁷ Ana nume kana kamwasa ilalau boita kamwasana kaiwena.

8

Sonoga iedeedede besiele tomo iedeedede

¹ Kwabenali, sonoga iyogayoga kolimiu kainana lalakina mena. ² Koya pwatana mena na kamwasa mena itotolo. ³ Yanuwa kamwasali kaba lusalusaena kolili iyogayoga, ⁴ iwaloba, “Tomo meuloimiu yanuwa yaulina mena, kainagu lalakina mena yawalowalo kolimiu, ⁵ komiu nige ami katai yabo, katai matumatuwana kwaloyai. Komiu toyauyaule, nuwamayale kwaloyai. ⁶ Kwabenali kaiwena walo namwanamwali kani yawalowegili kolimiu. Sopagu mena walo dudududulaili siyawatagilima. ⁷ Gamwagu mena yawalo yawasosi kolimiu kaiwena mwakota yakalomagigilan. ⁸ Walone yawalowegili nige yabo yauyaule, meuloili sidudulai. ⁹ Tomo siya me ali nuwamayale sikatai yagu walo meuloili

sidudulai yo tomo siya me ali katai sikatai yagu walo sikapwa. ¹⁰ Yagu walo kwaloyai kabo muli mena gole yo siliba.

¹¹ Kaiwena sonoga iwasawasasosi kabo veku pigapigabuli namwanamwaliyao. Nige ginauli yabo tomo nuwanuwali yanuwa yaulina mena kana namwanamwa besiele iya. ¹² Yau sonoga me yagu nuwa-mayale yo me yagu katai. ¹³ Tem naenaena ukalomagigilan ee kabo Yeoba kana matamatausi imiyamiya koliwo. Gagasa yo nuwasaesae, mumugana yauyaule yo walo nae-naeli meuloili yakalomagigi-lagili.

¹⁴ Nuwatu namwanamwana yaolena tomo kolili yo yasaguili na paisowa namwanamwali sipaisowaili. Me yagu nuwamayale yo me yagu katai. ¹⁵ Yau yasaguili kinyao siloina yo toloinao loina dudududulaili siginauliline. ¹⁶ Gavana meuloili yanuwa yaulina mena siyapaisowayau na ali yanuwa siloiloina-yagili. ¹⁷ Siya meuloili simulolo koliyau yau tabe yamulolo kolili, yo siya meuloili siloyaiyau silobaiyau. ¹⁸ Yau koliyau tomo silobai miya namwanamwana, yakasisi yo wasawasa. Na wasawasane ilaulau kanasiga. ¹⁹ Uwegu sinamwanamwasosi kabo muli mena gole namwanamwana. Yo yagu etulanne siliba namwanamwasosina inamwanamwa-gabaen molosi. ²⁰ Yalokeikeile loina dudulai kana kamwasa koina, ²¹ siya simulolo koliyau ali nume kaloli mena wasawasa sikalapowon masumasuwe. ²²⁻²³ Sauga bagubagunana koina Yeoba iyamayale-baguna-yagau kabo muli mena yanuwa yaulina. ²⁴ Yau yamiyamiya kabo Yeoba kalita yo doelu iyamayaleli, ²⁵ besiele koya

lalakili yo kikiuli tabe. ²⁶ Yau yamiyamiya kabo Yeoba yanuwa yaulina yo bubu yo bwatano iyamayaleli.

²⁷ Saugana bulibuli ipei ana dedei koina yo kalita kana sigasiga iginauli yau tabe yamiyamiya. ²⁸ Saugana yaloyaloi ipeili ali dedei mena yo waila bunubunuwasili ikatububunag-ili yau tabe yamiyamiya. ²⁹ Saugana kalita ana sae kana sigasiga iloinayan yo saugana yanuwa yaulina kana wauwau ipei, yau tabe yamiyamiya. ³⁰ Ana paisowa meuloina inuwanuwatuili mekaukava yo sauga meuloina yayaliyaya lalakina. ³¹ Iya te yau kayaliyaya ama yamayamayale paisowana meuloina koina, bulibuli, yanuwa yaulina yo tomo. ³² Kabo komiu tomo meuloimiu, yagu walo kwabenalan yo kwamuliya kabo kwayaliyaya.

³³ Yagu yakayakatai kwaobigai. Me ami sonoga kwanuwatu-kalatan. ³⁴ Tomone iya yagu walo ibenalan kani iyaliyaya kaiwena iya itotolo yagu nume kana gamwa mena kaliy-ate kaigeda kaigeda isanasanaiyau. ³⁵ Siya analiyao silobaiyau yawasili silobaili kabo Yeoba kani iyaliyaya kolili. ³⁶ Na siya analiyao nige silolobaiyau sibomayoi siyakamkamnali. Yaiya tem isikotanagau imulolo boita koina.”

9

Sonoga yo yauyaule kaiweli

¹ Sonoga ana nume ikabiyako yo nume manna mena tuki kali baibaiwa seben. ² Kan lalakina ikatububunanako, bulumakau, wain yo teibele

iyeseyako. ³ Kana tosagenawasa iyawasali silau yanuwa siya koya pwatali mena kolili, ⁴ siya meuloili nige ali nuwa-mayale yabo iwalowalo kolili iwaloba, “Meuloimiu nige ami katai kwalaoma kolyau, ⁵ kwalaoma na kanne yakatububu-nanako wakekan yo wainne ya-suwai kwanuma. ⁶ Mumugana yauyaule kwalo-gabaen, kwalaoma na yawasimiu kwalobai kabo kwalokeikeile katai kana kamwasa koina.”

⁷ Tem totalawasi yabo kuwalo-yadudulai kani italawasi-yagiwo. Tem tonaenaena yabo kuyokoiyan kani imunamunai yo iwalo-naenae kolywo. ⁸ Tem totalawasi yabo kuyokoiyan kani ikalomagigi-lagiwo na tem tosonoga yabo kuyokoiyan kani iyakasisi-yagiwo. ⁹ Tem tosonoga yabo kuwalo-yadudulai kani ana sonoga kuetulan. Tem todudulai yabo kuyakatai kani ana katai ilalaki yoi.

¹⁰ Sonoga ana kaba yatubu bwaite, Yeoba kana matausi. Tem me am katai Yaubada iya tabutabuna kani me am nuwa-mayale. ¹¹⁻¹² Tem kowa me am sonoga kabo sonogane koina kani maisana kulobai, am bolime kani sibaibaiwa. Na tem kowa kuyamala totalawasi yabo kabo kubomayoi kani kuunuiwo.

¹³ Sinene esana “Yauyaule” iya totalawauwau, iedeede bwagabwaga yo nige ana katai yabo. ¹⁴ Ana nume iyaele yanuwane koyana pwatana mena yo sinene imiyasio ana kaba miya mena ana nume kana gamwa koina, ¹⁵ iyogayoga tomo kolili siya silaulau kamwasa mena ali paisowa kaiwena, ¹⁶ siya meuloili nige ali nuwa-mayale yabo iwalowalo kolili iwaloba, “Meuloimiu nige

ami katai kwalaoma kolyau, ¹⁷ waila kewake-walina iluviluvi, kan tomo sikekan wadam mena ikamna.”* ¹⁸ Tomone bwaite siya waluwaluline nige sikakatai tomone bagubagunaline silusaeko sinene ana nume mena mwa siboitako yo sibowa besiele salai mena sikenokeno.

10

Kin Solomoni ana walo sonosonogali tup-waliyao

¹ Tem melumelu isonoga iyamala tamana ana kaba gagasa, na tem melumelune iyauyaule iyamala sinana ana kaba nuwapolowe.

² Wasawasane kulobai kewali koina kani nige isasaguiwo, na tem mumugam inamwanamwa kani lebo kulobai.

³ Yeoba kani nige itatalam todudulai siguguliyam, na tonaenaeli ali gadosisi kani ikausili.

⁴ Todagela-kololo kani siyamala toguliyam, na siya nimali siyapaisowaili kani nige sauga yabo siguguliyam.

⁵ Kilakai sonosonogana kani ipaisowa kaiwe sauga namwanamwana koina, na tem kilakaine ikenokeno sauganane koina kani iyamala kaba mwalimwaline.

⁶ Tomo tabutabuli siya Yeoba ana walo-mulolo kalakalapowonli silobaili besiele pwaopwaom, na siya tonaenaeli ali walo naenaeli gamwali mena iyamala ali kaba silae.

* **9:17** Kana nuwamayale tabu ganawali bwagabwaga sine uloina mekasole koina. Wagitai 5:15-19

7 Todudulai siboitako esaliyao tanuwatu-kalatagili, na tonaenaena esana kani ibowa ikwalalele.

8 Tosonoga siyaliyaya tem yakayakatai sibenalan, na toyauyaule iya iedeededede bwagabwaga ibeku yo isilae.

9 Tomone iya tomo meuloili sikawanamwanamwa-yan ana lokeikeile idudulai, na siya kamwasa naenaeli simulimuliya kani sibeku sisilae.

10 Tomone iya kilakilala iginauli wadam na yakato walo dudulaina iwalowen na iyamo iya kaleya kana toyatubu na toyauyaule iedeededede bwagabwaga kani isilae.

11 Todudulai gamwali besiele yawasi kana waila bunubunuwasili, na tonaenaeli gamwali sikalapowon walo naenaeli yo gamwapakiki yo kaleya.

12 Kalomagigili koina kaleya yo gamwapakiki siyawatagili, na mulolo koina yakewa meuloili sikwalalele.

13 Sonoga iyawatagili tokatai sopali mena, na siya nige ali nuwa-mayale kani sapi dagelali mena silobai.

14 Tomo sonosonogali kani ali katai sietulan, na toyauyaule iya iedeededede bwagabwaga kaleya iloyaloyai.

15 Siya analiyao me ali tano kani kan sikalapowoni yo siwasawasa na siya analiyao nige ali tano kani sibubutuma molosi.

16 Todudulai ali paisowa maisana ali miyamiya ikabi-yakaiweli, na siya tonaenaeli ali wasawasa sikalakalai kani maisana naenaena silobai kamwasa naenaeli kolili.

17 Tomo siya walo-yadudulai sibenalan silalau yawasi kana kamwasa koina na tomo siyakenayagili kamwasa dudulaina kaiwena. Na siya genuwali walo-yadudulai sibenalan kani tomo uloili siwoya-pwanolili.

18 Tem kalomagigili kuwadam kabo kani kuyamala tomwakota. Tem tomo yabo esana kusibayanae tomo manli mena kani kuyamala toyauyaule yabo.

19 Tem kuedeededesosi kani mumuga naenaena ukwabi-yamayale. Gamwam ukwausi na me am nuwa-mayale.

20 Tomo namwanamwali ali walo besiele siliba, na tomo naenaeli ali nuwatu nige kanli sipapagan.

21 Tomo namwanamwali ali guguye kani tomo sibaibaiwa sisaguili, na toyauyaule sibomayoi siunuili ali nuwatu yauyauleli kolili.

22 Siya analiyao Yeoba ana walo-mulolo silobai kani siwasawasa. Na wasawasane koina nige nuwapolowe yabo imiyamiya.

23 Toyauyaule ali kaba yaliyaya bwaimwa paisowa naenaeli, na tosonoga ali kaba yaliyaya mumuga namwanamwana koina.

24 Todudulai tawae sinuwanuwatui kani silobai, na tonaenaeli tawae ali kaba matausi kani silobai.

25 Saugana tem wowoli ilaoma kani tonaenaeli iyui-gabaegili, na todudulai kani sitolo kaiwe yo sinamwanamwa sauga meuloina.

26 Tem todagela-kololo yabo ukwawanoiyana na ipaisowa kaiwem, kani mwayamwayau yom ikwatakwatayan.

27 Me am yakasisi Yeoba koina kabo am miyamiya imamalawe yanuwa yaulina mena, na tonaenaeli kani ali miya nige imamalawe.

28 Todudulai ali katepatu kaiwena kani sauga ilalaoma siyaliyaya, na siya toyauyaule ali nuwatu mena sauga ilalaoma kani siyaliyaya na iyamo kani siyamala ginauli bwagabwaga.

29 Yeoba todudulai igite-kalatagili na siya analiyao naenaena siginaginauli kani isibayanaeli.

30 Todudulai kani simiya-namwanamwa ali yanuwa koina, na tonaenaeli nigele, kani sisilae.

31 Walo sonosonogana kani iyawatagilima tomo dudududulaili gamwali mena, na tem tomo memenana walo naenaena iedeededeyan Yeoba kani memenanane itom-gabaen.

32 Tomo namwanamwali sikatai toisabo walo ilonamwayagili ali edeedede koina, na tomo naenaeli ali walo siyamala tomo ali kaba kamkamna.

11

1 Tomo siya polowe kaba liyeliyeina koina mwakota siyapaisowaili Yeoba ikalomagigilagili. Na tomo siya polowe kaba liyeliyeina siyapaisowa-yadudulai Yeoba iyaliyaya kolili.

2 Tomo siya gagagagasali kani mwalimwaline silobai. Na tomo siya me ali nuwalobi kani sisonoga.

³ Tem kowa tomo namwanamwana kani mumugana dudulaina iloina-yagiwo sauga meuloina. Na siya tokemwakomwakota kani sibomayoi sibeku yo sisilae ali sipwasipwa mena.

⁴ Wasawasa kani nige sisasaguiwo am sauga boita koina, na mumugana dudulaina sowasowana yawasim ileboi.

⁵ Tem tomo namwanamwana iwalo yawasosi sauga meuloina kani ana miyamiya inamwanamwa, na tonaenaena iya kani iboma ana miyamiya isibayanae.

⁶ Mumuga dudulaina tomo namwanamwali ileboili, na gadosisi naenaena iyamala tokemwakomwakota ali kaba sipwa.

⁷ Saugana tonaenaeli siboita ali katepatu yo ali nuwatu sikwalalele kaiwena ali meli sipei sibomamo ali kaiwe koina.

⁸ Yaubada todudulai ileboili kaba silae meuloina kolili, na italam tonaenaeli polowe silobaili.

⁹ Walo naenaeli kolili tomo ali eliyamwao sisibayanaeli, na nuwatu dudulaina todudulai ileboili.

¹⁰ Saugana Yeoba todudulai isaguili tomo meuloiili yanuwa mena siyaliyaya, yo saugana tonaenaeli siboita simwawasi tomo me ali yaliyaya siwui.

¹¹ Todudulai ali namwanamwa koina Yaubada yanuwane esana ikeleisin, na tonaenaeli ali walo naenaeli kolili iyamala yanuwane ana kaba sibayanaena.

¹² Yaiya ana eliyam ikawa-naenae-yan iya toyauyaule, na tomone iya imwanoumo ana eliyam ana lopwano kaiwena iya isonogasosi.

13 Toetalapili nuwatu wadawadamli sieedeede-yagili kabo tomo meuloili nuwatune sikataili, na tomone iya me ana sanapu tem nuwatu wadawadamna ibenalan bwai imwanoumo.

14 Tem tobaguna me kana tosaguwo sonosongali kani kali kaleyayao sikaiwe-gabaegili na yanuwane kani imiya namwanamwa, na tem nigele yanuwane kani ibeku isilae.

15 Tem tomo waluwaluna ilau kaba gimwala mena nuwanuwana iloyaga yo kowa kusagui kuwaloba, “Iya tomo namwanamwana kutalam iloyaga na tem nige iyayamaisa yau kani yayamaisa” nuwatune bwaimwa lopwano. Tem muli mena tomone nige iyayamaisa esam kani isibayanae yo loyagane polowena kani kowa kulobai. Inamwanamwa tem polowene koina kam mwayaga iyai.

16 Tomo manmankikiwasina kani mane ilobai, na sine katena sokesokena kani yakasisi ilobai.

17 Tem tomo mumugana bigabigana kani sagu ilobai, na tomo kalekaleyana kani kaleya ilobai.

18 Tonaenaena kani maisana ilobai ana paisowane koina na maisanane kani nige imimiyayai, na tomo dudulaina maisana kani imiyayai.

19 Tem tomone iya tomo dudulaina kani yawasi namwanamwana ilobai, na yaiya paisowa nae-naesosina iginaginauli kani boita ilobai.

20 Siya tomo kateli sikalapowon naenaena koina Yeoba ikalomagigi-lagili, na siya tomo mumugali sidudulai Yeoba ana kaba yaliyaya.

21 Walone bwaite walo yawasosi, tonaenaeli kani maisali silobai, na siya todudulai kani livasi silobai.

22 Tem sine yabo kana koleya inamwanamwa na nige nuwa-mayale koina iya besiele polo mekana pasa, toyauyaule.

23 Todudulai ali nuwanuwatu ana kaba mwawasi ginauli namwanamwana, na tonaenaeli ali nuwanuwatu ana kaba mwawasi Yeoba ana munamunai.

24 Siya analiyao kateliyao sokesokeli nige sowa-sowana siyeoma, kani Yeoba isaguili, na yaiya ana eliyam tobubutuma nige isasagui tomone kani iyamala tobubutuma yawasosi.

25 Siya me ali katesokesoke kani ginauli namwanamwali sibaibaiwa silobaili. Tem kamkavao kusaguili muli mena kani sisaguiwo.

26 Tem tomo yabo nige nuwanuwana ana witi igimwalayan tomo kolili kani tomo ali kawa-naenaena ilobai, na tem tomone iyaliyaya ana witi igimwalayan tomo kolili iya kani walo-mulolo ilobai.

27 Yaiya tomo namwanamwa iloyaloyai kani namwanamwa ilobai, na yaiya tomo naenaena iloyaloyai kani naenaena ilobai.

28 Analiyao siya ali meli sipei ali wasawasa koina kani sibeku, na todudulai kani sikin besiele mayau liguna kalakalawana mekana waila.

29 Tomone iya polowe iwolena ana susu kolili kani nige sagu yabo ilolobai kolili, na toyauyaulene nige sowasowana tosonogane isae-likwai kani toyauyaulene iyamala topaisowa tosonogane kaiwena.

30 Todudulai ali paisowa namwanamwana uwena bwaimwa yawasi mayauna, na yaiya iya ana paisowa koina na tomo lebo silobai iya ana paisowa inamwanamwasosi yo iya tomo sonosonogana.

31 Tem todudulai maisali silobai bwaite yanuwa yaulina mena ee besiele tabe walo yawasosi tonaenaeli maisali kani silobai.

12

1 Siya analiyao nuwanuwali ali katai sietulan walo-sagu sibenalan, na iya imunamunai walo-sagu kaiwena iyauyaulesosi.

2 Tomo namwanamwana kani sagu ilobai Yeoba koina, na Yeoba kani tonaenaeli iya-maisali.

3 Yeoba kani tonaenaeli ikele-gabaegili ali paisowa naenaeli kaiweli, na analiyao mumugali sidudulai kani sitolo-kaiwe.

4 Sine mumugana namwanamwana iya wainena ana kaba gagasa, na sine naenaena iya besiele kasiebwa polopolowena yabo iyamala wainena ana kaba mwalimwaline.

5 Todudulai kani siwalo yawasosi koliwo, na toyauyaule siya nuwanuwali lalakina tem simwakota koliwo.

6 Tonaenaeli ali walo besiele boita kana sip-wasipwa, na todudulai ali walo besiele kaba livasi silae koina.

7 Yeoba kani tonaenaeli ikele-gabaegili simwawasi nige natuliyao, na todudulai me ali susuyao kani simiya-namwanamwa.

8 Tomo tobali silobai ali sonoga kaiwena, na tomo siya ali nuwatu siyauyaule kani kalomagigili silobai.

9 Inamwanamwasosi tem taemala tomo bwagabwaga na tapaisowa ala miyamiya namwanamwana kaiwena kabo muli mena siya simwakota yakato siya tomo lalakiliyao kaiwena mwakotane maisana bwaimwa guliyam.

10 Tomo dudulaina ana ebaebai igite-kalatagili, na tomo naenaena ana paisowa meuloili sinae.

11 Tomone iya ipaipaisowa tano mena kani tano kanna ilobai, na iya keno bwagabwaga ikenokenoili sauga meuloina tomone iya ana nuwatu nige idududulai.

12 Toyauyaule ali kaba yaliyaya paisowa naenaenam siloyaloyai, na siya todudulai besiele mayau lalakina me ana kaiwe itotolo na koina uwe namwanamwana iyawatagili.

13 Tonaenaena kani ibomayoi ibeku ana walo mwakomwakota kana sipwasipwa koina, na todudulai kani livasi ilobai polowe yo silae kolili.

14 Tawae ilonamwa-yagiwo kani kulobai. Tem am paisowa yo am walo sinamwanamwa maisam besiele, tem nigele maisam naenaena.

15 Toyauyaule nuwanuwana iboma ana nuwatu imuliya, na tosonoga kani tomo ali nuwatu namwanamwali ibenalagili.

16 Toyauyaule kani mwayamwayau imunamunai na tosonoga kani nige imumunamunai tomo ali sinali koina.

17 Tomo dudulaina kani iwalo yawasosi tawae igitai na tomwakomwakota kani imwakota.

18 Walo bwagabwaga koina tomo siunuili be-siele kaleya kelepana ana paisowa, na tosonoga ana walo namwanamwana kaba woisi.

19 Tem sopala mena walo yawasosi iy-awayawatagilima kani imiya mamalawe na memena mwakomwakotana ana walo ana sauga ikubwa kabo imwawasi.

20 Siya sinuwanuwatu naenaena kaiwena kateli sikalapowon mwakota, na siya daumwali sipaisowai kani siyaliyaya.

21 Todudulai kani nige sisilae, na tonaenaeli kani polowe sibaibaiwa silobaili.

22 Yeoba sopa mwakomwakotali ikalomagigilagili, na tomo siya towalo yawasosi Yeoba ana kaba yaliyaya.

23 Tomo sanasanapuna ana katai igitekalatan iboma kaiwena, na toyauyaule katena ikalapowon nuwatu yauyauleli kolili kabo iedeede-yagili na tomo sibenalan.

24 Tomone iya ipapaisowa me ana kaiwe kani iyamala toloina yabo, na tomone iya sauga meuloina ilolo-bwagabwaga kani iyamala tomo yabo ana topaisowa panpanna.

25 Tem tomo yabo ikatewakaka sauga meuloina kani me ana nuwapolowe, na walo bigabigali kani tokatewakakane ikabi-yaliyaya-yan.

26 Todudulai kani nige mwayamwayau ikakawa-elieliyam tomo meuloi kolili, na tonaenaena mumugana bwaite, nuwanuwana tem mwayamwayau ilosuwala molosi.

27 Tem kowa todagela-kololo na tawae nuwanuwam kani nige kulolobai, na tomo

sipaisowa kaiwe siyaliyaya kaiwena ali paisowa kanna silobai.

²⁸ Mumugana dudulaina koina yawasi imiyamiya yo yaboyoi kani yawasi miyamiya yaina kulobai kamwasane koina.

13

¹ Natu sanasanapuna tamana ana guguye koina kani ibenali, na natu yauyaulena kani nige ibebenali tamana ana guguye koina.

² Tomo namwanamwali kani maisali silobai ali walo namwanamwali kaiweli mwa sikekan namwanamwa. Na tokemwakomwakota siguliyam lalakina kaleya kaiwena.

³ Siya memenali sigite-kalatagili kani simiya namwanamwa, na iya tomone sauga meuloina iedeede mwayamwayau kani polowe ilobai.

⁴ Iya todagela-kololo bwagana ginauli yabo nuwanuwana na iyamo kani nige ilolobai. Na siya sipaisowa me ali kaiwe kani ali nuwatu kanna silobai.

⁵ Tomo dudulaili mwakota mumugana sisikote, na tonaenaeli ali paisowa koina mwalimwaline silobai.

⁶ Siya nige ali yakewa yabo simiyamiya mumuga dudulaina kana lolonna koina. Na mumuga yauyaulena bwaimwa tonaenaeli ali kaba beku.

⁷ Tomo tupwali siya tobubutuma mwakota mena sieedeede yakato siya towasawasa, na tomo tupwaliyao siya towasawasa mwakota mena sikemwakomwakota yakato siya tobubutuma.

8 Tem tonaenaeli towasawasa yabo wadam mena sikewali towasawasane kani ana mane iyapaisowa na livasi ilobai. Na tobubutuma kani nige tonaenaeli kateliyao siwawakakayagili tonaenaeli kaiweli.

9 Tomo dudududulaili ali mayale kani sauga meuloina iwedowedoli. Na tonaenaeli ali mayale kani iboita.

10 Siya tomo tonuwasaesae genuwali walo namwanamwali sibenalagili kani gamwapakiki sipaisowai. Na siya walo namwanamwali sibenabenalagili kani katai yo sonoga silobai.

11 Siya tomo ali wasawasa silobai mwakota mena kani siyamala tobubutuma. Na siya nimali mena sagu kikiuna silobai sauga meuloina siyalalaki kabo kani nige eoma yabo silolobai.

12 Tem tomo yabo nige uwena ilobai ana kawanoi koina kani me ana nuwanae katena ikamkamna. Na saugana tem Yaubada ana kawanoi iyamaisa kani iyaliyaya lalakina kabo ana miyamiya inamwanamwa.

13 Tem guguye namwanamwana nige kubebenalan kani kusilae. Na tem guguyene kumuliya kani nige kusionalae.

14 Tosonoga ana yakayakatai besiele yawasi doeluna, tem tanuma koina kani isaguila na kaba boitao tayabubu-gabaegili.

15 Nuwatu dudulaina maisana tobali na tomwakomwakota mumugali iyamala ali kaba silae.

16 Tomo sonosonogana ilaulau me ana katai dudulaina sauga meuloina na toyauyaule ana yauyaule tomo meuloila iyakenayagila.

17 Tosagenawasa naenaena ibeku woya koina mwa nae ikalaiyama na tosagenawasa namwanamwana sagu ikalaiyama tomo kolili.

18 Tomone iya genuwana guguye ibenalan kani mwalimwaline yo miya bubutuma ilobai, na tomone iya guguye ibenalan yo imuliya kani kana tobali ilobai.

19 Tem tomo katena mena tawae inuwanuwatui na ilobai kani yaluyaluwana iyaliyaya na toyauyaule genuwali mumugana naenaena sisikotanan.

20 Yaiya ilokeikeile tosonogao luwali mena kani sonoga ilobai na analiyao siya sikawa-elieliyam toyauyaule kolili kani sikamkamna.

21 Silae yo sibayanae siyaele simiyamiya tonaenaeli kolili, na todudulai kolili maisana namwanamwana imiyamiya.

22 Tomo namwanamwana wasawasa ikatububu tubunao kaiweli na ana sauga boita koina wasawasane silobai, na tonaenaena ana gogo wasawasa kani iyamala todudulai maisali.

23 Yakato tobubutumao ali tano sipaisowa na uwena lalakina silobai na sauga ibaibaiwa towasawasa silaoma mwakota mena tanone uwena sikalakalai.

24 Tem yaiya tama nige natuna iyayadudulai nige imumulolo koina na tem imulolo natunane koina kani iyadudulai.

25 Todudulai sauga meuloina sikekan sowsawali ali paisowa dudulaili kolili na siya tonaenaeli sauga meuloina ali guliyam ilaulau.

14

¹ Sine sonosonogana sauga meuloina ana kaba miya ikatububu namwanamwai. Na sine yauyaule sauga meuloina ana kaba miyane isibasiba-yanae.

² Todudulai me ana yakasisi Guyau koina, na tomwakomwakota me ana kalomagigili Guyau koina.

³ Siya walo bwagabwaga mena sieededede kani unu silobai, na tomone me ana sonoga ana edeedede koina iya ana edeededene iyamala yona kana kokaukausi.

⁴ Tem nige bulumakau kuyayapaisowa am tano igigiyali kani uguliyam. Na yaiya nuwanuwana kan lalakina ilobai ilonamwayan bulumakau kaikaiwena ikalai na ana tano igiyali.

⁵ Siya siwalo yawasosi sauga meuloina sowasowana ala meli tapei kolili, na iya imwakomwakota sauga meuloina imanasam mumuganane koina.

⁶ Totalatalawasi sonoga siloyaloyai na nige silolobai. Na tomone iya me ana katai mwayamwayau sonoga ilobai.

⁷ Toyauyaule kam mwayaga iyai koina kaiwena kani am sauga namwanamwana yo am walo meuloili kuyavenuwagili koina, kaiwena nige sagu yabo iyawatagilima gamwana koina.

⁸ Tomo me ana sanapu inuwanuwatu lalakinna kamwasa namwanamwana kaiwena na ana miyamiya idudulai. Na siya toyauyaule ali nuwatu mena yakato sibomamo tosonoga kabo sibeku miya polopolowena koina.

⁹ Siya toyauyaule nige ali nuwatu yabo sibomamo ali pwanoli kaiweli, na todudulai me ali nuwatu-pwaiki kalikavao kolili.

¹⁰ Tem yayaliyaya o tem meyagu nuwanae, nige tomo yabo kategu kana lotonan ikakatai.

¹¹ Tonaenaeli ali nume kani sitata-gwaligwali na todudulai ali nume kani sitotolo me ali kaiwe.

¹² Kamwasa yabo kana koleya inamwanamwa tomo kolili na iyamo kamwasane ana kaba mwawasi koina boita imiyamiya.

¹³ Bwagana tomo tupwaliyao kali koleya mena yaliyaya tagitai na iyamo kaloli mena nuwanae imiyamiya. Na muli mena ali yaliyaya kani iyamala ali kaba valam.

¹⁴ Tomo siya sikololo nige ali meli kani maisa kolokololona silobai. Na tomo namwanamwana kani maisana namwanamwana ilobai mumugana kaiwena.

¹⁵ Toyauyaule walo bwagabwaga meuloili imeliyagili na tosanapu walo meuloili iyakasa namwanamwali.

¹⁶ Tosonoga ana lokeikeile igite-kalatan mesabana naenaena ilogabaen, na toyauyaule me ana gagasa isagena bwagabwaga silae koina.

¹⁷ Tomone iya mwayamwayau imunamunai kani ginauli yauyauleli iginaulili. Na tomone iya kamwasa naenaeli inuwanuwatuili kani ilobai kanakavao sikalomagigilan.

¹⁸ Siya toyauyaule maisali silobai besiele ali yauyaule kana polowe. Tosanapu ali katai iyamala kali pwaopwaom.

¹⁹ Naga sauga muli mena tonaenaeli kani tutulili sitalu-sakonayagili todudulai manli mena.

²⁰ Tomo dagelali siwolena tobubutuma molosi kolili na nuwanuwali lalakina tem siyamala towasawasa ali eliyamwao.

²¹ Tem tobubutuma molosi nige tasasaguili bwaimwa nige idududulai. Na tem takatekamkamna-yagili yo tasaguili ee kabo Yaubada kani iwalo-muloloila.

²² Tonaenaeli kamwasa naenaeli sinuwanuwatuili silosuwala, awa? Na siya me ali katekamkamna kamwasa namwanamwali sinuwanuwatuili maisali namwanamwana silobai.

²³ Paisowa namwanamwana koina uwena namwanamwana kani iyawatagili, na edeededemo koina nige sagu yabo imiyamiya.

²⁴ Siya toyauyaule sitonan kaiwe tem ali yauyaule siyapanaisan tomo uloili kolili, na tosonoga kali pwaopwaom bwaimwa ali wasawasa.

²⁵ Towalo yawasosi iwalo-masala tawae igitai na tem tomo yawasili ileboili na tomwakomwakota iya mwakota ikalapowon.

²⁶ Tem tomo yabo me ana yakasisi Yaubada koina kani tomone katepatu ilobai kabo tomone ana katepatu koina iyamala natunao ali kaba keno-wadam namwanamwana.

²⁷ Yaubada kana matausi iya besiele waila bunubunuwasina meyawasina kaiwena tem tanuma koina kani isaguila na kaba boitao tayabubu-gabaegili.

²⁸ Kin ana kaiwe ilaomaya tem ana boda ibaibaiwa. Na tem nigele, nige ana kaiwe ipapagan.

²⁹ Yaiya ana munamunai iyoviya tomone iya tosanapu yawasosi, na iya imunamunai

mwayamwayau kani ana yauyaule iyakenayan tomo meuloili kolili.

³⁰ Tem katela mena me ala nuwadaumwali kani yawasi iwolena kwapila koina, na kalomagigili yola kalo yawasosina isibayanaeli.

³¹ Yaiya tomone tobubutuma iyakamkamnali iya ikawasewa kali Toyamayale koina, na tomone iya tobubutuma isaguili Yaubada esana ikeleisinan.

³² Tonaenaena iboma ana paisowa naenaena koina silae ilobai, na todudulai kani me ana kaba keno-wadam namwanamwana imiyamiya bwagana tem iboita.

³³ Tonuwa-mayale katena ikalapowon sonoga koina, na toyauyaule nige ali katai yabo.

³⁴ Tem tomo meuloili sidudulai na sisanapu yanuwane kani Yaubada ikeleisin, na mumuga naenaena kaiwena kani yanuwane iyamala kaba mwalimwaline.

³⁵ Tem topaisowa yabo ipaipaisowa dudulai kani kin topaisowane itobalan na tolobwagabwaga kani kin ana munamunai ilobai.

15

¹ Tem tomo yabo iedeedede kolila me ana munamunai tabu tayayamaisa me ala munamunai kisi ana munamunai ilalaki yoi. Na walo bigabigana mena taedeedede koina kabo me ana nuwadaumwali.

² Saugana tosonogao siedeedede tabenalan nuwanuwala sonoga kana tobali tawalowen, na toyauyaule ali edeedede ana sagena gamwali mena besiele waila ipula-yawatagilan yalubwasi.

³ Yeoba ala Yaubada ginauli meuloina igitag-itaili nuwana tomo namwanamwali yo tomo naenaeli.

⁴ Edeedede namwanamwana besiele kaba woisi tomo kolili, na walo naenaena yaluyaluwala kaba sibayanaena.

⁵ Toyauyaule tamana ana guguye ikalomagig-ilan, na yaiya tamana ana guguye ibenalan iya me ana sanapu.

⁶ Todudulai ali wasawasa sigite-kalatagili, na toyauyaule ali wasawasa simwawasi sauga naenaena koina.

⁷ Katai idebalala tomo sonosonogali kolili, na toyauyaule kolili nigele.

⁸ Tonaenaeli ali mulolo koina Yaubada siulamunamunai, na todudulai ali kawanoi kaba yaliyaya Yaubada koina.

⁹ Tonaenaeli mumugali Yaubada ana kaba sikote, na yaiya tomo mumugana dudulaina iloyaloyai kana walo-mulolo ilobai.

¹⁰ Yaiya tomo Yaubada isikotanan kani kamkamna lalakina ilobai yo yaiya Yaubada kainana isikotanan ilalau boita kana kamwasa mena.

¹¹ Yaubada ginauli meuloina bulibuli mena yo boita dedeina mena ikatai wolili. Na yakato nuwatu wadawadamli siya simiyamiya tomo kateli mena nige ikakataili, wa?

¹² Siya togagasa genuwali guguye sibenalan kabo silosuwala tosonoga kolili.

¹³ Tem katela mena yaliyaya imiyamiya kani tabe kala koleya iyaliyaya, na tem katela ipowon kamkamna koina kani tabe yaluyaluwala inuwanae.

14 Tem tomone me ana nuwamayale kabo katai iloyai, na iya toyauyaule iguliyam edeedede bwagabwaga kaiwena.

15 Tomone iya me ana nuwanae sauga meuloina kani ana miyamiya ipolowe, na yaiya iya katena iyaliyaya sauga meuloina iyaliyaliyaya.

16 Yaubada kana matausi yo miya bubutuma inamwanamwasosi kabo muli mena miya wasawasa yo polowe baibaiwali.

17 Tem me am susuyao yo me am eliyamwao tobubutumao kali kolili wakekakekan inamwanamwasosi kabo muli mena me kam tokalomagigiliwo kan wasawasana koina wakekan.

18 Tomunamunai bwagabwaga iya kaleya kana toyatubu na tonuwa-daumwali ana edeedede koina nuwadaumwali iyawatagili.

19 Tem kowa tomiya-bwagabwaga kani polowe kulobaili na siya towalo-yawasosi nige sowana polowe silobai.

20 Melumelu sanasanapuna tamana ana kaba yaliyaya na tomo yauyaulena sinana ikalomagigilan.

21 Siya toyauyaule ali sauga siyaveyavenuwan venu bwagabwaga kolili, na siya me ali nuwatu dudulaina simiya namwanamwa yo sisagena dudulai.

22 Tem tosonogao ali walo kusikotanan kabo am nuwanuwatu kani isagena wenoweno, na tem tosonogao ali walo kubenalan am nuwanuwatu kani idudulai.

23 Tem tomo yabo walo yawasosi ieede-edeyan sauga namwanamwana koina toben-abenali meuloili kani siyaliyaya lalakina walone kaiwena.

24 Tomo sonosonogali silau kamwasane isasae kewa mena koina kaiwena bwaine koina yawasi imiyamiya, na tabu silalau kamwasane ilolobine koina bwaine koina boita imiyamiya.

25 Yaubada tonuwasaesae ali nume kani isoke-gwaligwalili na kwabukwabuline kani isagui ana gogo igite-kalatagili.

26 Tonaenaeli ali edeedede kaba munamunai Yaubada koina na walo namwanamwali ana kaba yaliyaya.

27 Tem tomo yabo ikewakewali kani ana susuyao polowe yo kamkamna lalakina silobai, na iya todudulai toyanuwakoi ali nuwatu naenaeli isikotanagili kani yawasina ilobai.

28 Tomo dudulaina kani inuwatu baguna kabo muli mena neli yabo iyamaisa, na walo naenaeli meuloili siyawatagilima tonaenaeli gamwali mena.

29 Yaubada tonaenaeli ali kawanoi isikotanagili na todudulaimo ali kawanoi ibenalagili.

30 Tem yaliyaya tagitai tomone manna mena kabo takatai tomone katena mena yaliyaya imiyamiya kabo wasa namwanamwana ikabi-yakaiwela.

31-32 Tem siguguyaiwo na kubenali namwanamwa kowa kani am sonoga ilalaki, na tem guguye kusikotanan kubomayoi kuyayakamkamnao.

³³ Yaubada kana matausi iya sonoga kaba lobai. Baguna nuwalobi ukwalai kabo muli mena yakasisi kulotonan.

16

¹ Sowasowana ala nuwatu tapaisowaili na Yaubada iya ana nuwatu imiyamiya ana kaba mwawasi mena.

² Nuwana kani kunuwatui ginauli meuloina kupaisowai sidudulai na iyamo Yaubada nuwatu meuloina iliyeiliko.

³ Ukawanoi Yaubada koina na isaguiwo am paisowa koina kabo am paisowane kani sidudulai tem kupaisowaili.

⁴ Ginauli meuloili Yaubada iyamayaleli na kaigeda kaigeda me ali paisowa, tabe besiele tomo naenaeli, na siya ali kaliyate yatala kani silobai.

⁵ Tomo sinuwa-saesae kateli mena Yaubada ana kaba sikote. Na wakatai bwaite, nige sowana maisali siyabubu-gabaen.

⁶ Tem tomo me ali katekamkamna yo me ali mulolo lalakina kani Yaubada inuwatu-pwaikili ali pwanoli kaiweli, yo Yaubada kana matausi kaiwena kani nige sisilae.

⁷ Tem tomo mumugana inamwanamwasosi yo Yaubada iyaliyaya tomone kaiwena, tomo meuloili ikabi-yanuwadaumwalili, nuwana ana eliyamwao o nuwana kana tokalomagiliwo.

⁸ Kupaisowa kaiwe nimam mena na maisam kulobai bwaimwa miya namwanamwana. Bwagana mane kikiuna kulobai am paisowane koina

na katem mena kani kuyaliyaya. Na tabu kewali mena am gogo kueetulan.

⁹ Tomo sowasowana ana paisowa kaiwena inuwanuwatu, na Yaubada am paisowa kamwasana iya iloiloinyan.

¹⁰ Tem Yaubada ana nuwatu iyaele kin sopana mena, nige sowana kinne ana lolina ilopwano.

¹¹ Yaubada nuwanuwana tomo polowe kaba liyeliyeina siyapaisowa-yadudulaili yo ali paisowa gimwala koina idudulai.

¹² Kin namwanamwali mumugana naenaena sikalomagigilan kaiwena Yaubada ana lolina koina tobagunaone ali paisowa silobai.

¹³ Kin nuwanuwana lalakina walo yawasosi ibenalan kabo kana tosaguwo iyaliyaya kolili tem siedeede dedulai.

¹⁴ Tosonoga ilonamwayan ana walo igitekalatan na kin ikabi-yaliyayayan. Tem nigele kabo kin imunamunai nuwanuwana tomo iunuyamateli.

¹⁵ Tem yaliyaya iyaele kin kana koleya mena kabo ginauli meuloina sinamwanamwa, kabo ana paisowa besiele galewa italutalu bwatano leleyanna koina.

¹⁶ Sonoga yo katai kali lobai inamwanamwasosi kabo muli mena gole yo siliba kali lobai.

¹⁷ Siya tonamwanamwa nige sowasowana silau kamwasa naenaena koina, ali lau sigitekalatani na yawasili sileboili.

¹⁸ Gagasa mumugana tomo ikalakalaili silalau silae koina yo nuwasaesae tomo ikabi-yabekuli.

¹⁹ Tem me am nuwalobi mekamkavao tobubutuma inamwanamwasosi kabo muli mena gogo

kewakewalina kali soi togagasa ali miyagogo koina.

²⁰ Yaiya inuwanuwatu Yaubada ana walo kaiwena kani miyamiya namwanamwana ilobai, yo yaiya walone imeliyan kani kana walo-mulolo ilobai.

²¹ Tomone me ana sonoga tomo kani sikawanamwanamwa-yan, yo iya sauga meuloina walo namwanamwali iedeededede-yagili kani ilobai tomo meuloili nuwanuwali ana walo sonosongali sibenalagili.

²² Sonoga iya besiele sanapu doeluna tomone koina kaiwena koina miya yaliyalayana ilobai, na toyauyaule kali yakayakatai iyamala ginauli bwagabwaga.

²³ Tosonoga ikataiyako tawae iwalowalowen, kabo tomo meuloili sikawa-toki koina kaiwena ali katai ietulan.

²⁴ Mulolo edeededena iya besiele kamwakamwa kana lotonan, iluviluvi na yom isagui.

²⁵ Kamwasa yabo kana koleya inamwanamwa tomo kolili na iyamo kamwasane ana kaba mwawasi koina boita imiyamiya.

²⁶ Tomo ana guliyam kaiwena tomone ipaipaisowa me ana kaiwe na mesabana paisowane uwena ilobai.

²⁷ Toyauyaule inuwanuwatu naenaena kaiwena yo ana edeedede besiele mayau kalapulupululuna yo tomo igabuli.

²⁸ Tomwakomwakota sitonatonan tem gamwapakiki yo etalapili siyadeyadabalala, na kawaelieliyam sisibayanae.

29 Togamwapakiki kanakavao iwoyaili na ilawagili kamwasa naenaena koina.

30 Tomone iya kilakilala naenaena iginauli inuwanuwatu paisowa naenaena kaiwena.

31 Miyamiya dudulaina maisana yawasi mamalawena na ito likelikenana wasawasa kana pwaopwaom.

32 Tomone iya mumugana igite-kalatan yo ana munamunai iyoviyoviya inamwanamwasosi kabo muli mena tomone iya tokaleya kaikaiwena na kaleya koina yanuwa lalakiliyao ikaiwegabaegili.

33 Buki Tabu ana sauga mena tomo venu yabo siginauli yakato Yaubada ana nuwatu sikatai, na iyamo Yaubada iboma nuwatu kaigeda kaigeda iloiloianan.*

17

1 Inamwanamwasosi tem takekan tobubutu-mao kali koina daumwali mena kabo muli mena kan lalakina takekan kaleya yo munamunai kalona mena.

2 Tem topaisowa sonosonogana ana taubala natuna yauyaulena iyadudulai kani sagu namwanamwana ilobai tem saugana ana taubala ana gogo iyauyan natunao kolili.

3 Tomo siliba yo gole sigabu siwelo na tem bikibikina sikele-gabaen na Yaubada iboma sowa-sowana tomo katena bikina ikele-gabaen.

* **16:33** Wagitai Apositolo ali paisowa (AAP) 1:26 yo Walo sonosonogali 18:18

⁴ Tonaenaeli nuwanuwali nuwatu yauyauleli sibenalagili yo tomwakomwakota siguliyam etalapili kaiwena.

⁵ Yaiya tobubutuma ikawa-naenaeyan Toyamayale ikawasewa koina. Yaiya tosilae imalumaluwan ana kamkamna koina kani maisana naenaena ilobai.

⁶ Siya tautaubalao yo kedukeduluma ali kaba gagasa tubuliyao melumeluwo, na natu ali kaba gagasa sinaliyao yo tamaliyao.

⁷ Gubesi, walo namwanamwali siyawatagili toyauyaule gamwana mena? Nigele, mwa nige sowana mwakota siyawatagili toloina lalakina gamwana mena. Tem toloinane imwakota inaesosi.

⁸ Tomo tupwali ali nuwatu yakato mane lalagina sowasowana gamwa meuloili isokeli.

⁹ Saugana tem tomo tupwali nae siginauli koliwo kunuwatu-pwaikili kabo kani siyaliyaya kaiwem. Naenaena kana nuwatu-kalatan iya kawa elieliyam kana tosibayanae.

¹⁰ Tem tosonoga kana yokoi ibenalan ana katai ilalakiyoi kabo muli mena toyauyaule ana katai saugana sisapi me wan andeledi.

¹¹ Tonaenaena nuwanuwamo tem loina yabo ilikwai na toloina kani tokaleya iyawasali na silau sisapi ana loinalikwa maisana, nige ali katekamkamna yabo koina.

¹² Tem toyauyaule me ana gagasa talobai kamwasa mena kala lotonan inaesosi kabo muli mena ebaebai lalakina sokasokana natuna iloyaloyai mwa me ana munamunai kana lobai kana lotonan.

13 Analiyao siya sagu silobai na siyamaisa paisowa naenaena koina kani naenaenane silobai ipileyoima yoi na imiyamiya ali nume mena.

14 Tem yalubwasi kikiuna ididi tatonan mwayamwayau takausi kabo muli mena ilalaki. Besiele gamwapakiki, tem kikiuna itubu mwayamwayau ukwasi kisi ilalaki na tomo meuloili isibayanaeli.

15 Siya analiyao tonaenaeli sikawanamwanamwa-yagili Yaubada isikotanagili na siya analiyao todudulai sikawa-naenae-yagili Yaubada isikotanagili tabe.

16 Yakato toyauyaule sowasowana sonoga igimwalai ana mane koina? Nigele, kaiwena iya kulukuluna gaibuna, genuwana sonoga.

17 Ala elieliyamwao yawasosi sauga meuloina simulolo kolila mwa sauga polowe koina kani ala susuyao sisaguili.

18 Tem tomo waluwaluna ilau kaba gimwala mena nuwanuwana iloyaga yo kowa kusagui kuwaloba, "Iya tomo namwanamwana kutalam iloyaga na tem nige iyayamaisa yau kani yayamaisa" nuwatune bwaimwa lopwano. Tem muli mena tomone nige iyayamaisa esam kani isibayanae yo loyagane polowena kani kowa kulobai. Inamwanamwa tem polowene koina kam mwayaga iyai.

19 Yaiya ikawalulu naenaena koina bwaimwa polowe yo gamwapakiki ikasolanana. Yaiya gana lalakina ikabi iyogayoga tokewali kaiweli kaiwenaele gana lalakinane kana kilakilala yakato gogo wasawasa iyaele kalona mena.

20 Tem tomone kulukuluna yo katena sikalapowon nuwatu naenaeli kolili yo ana edeedede besiele iya tomone ana kaba mwawasi kaigedamo bwaimwa silae.

21 Toyauyaule tamana kani ivalam natuna ana yauyaule kaiwena mwa nige yaliyaya ilolobai.

22 Kate yaliyaliyayana iya kaba woisi, na nuwanae ana paisowa iya toсібayanae yola kalo yawasosina koina.

23 Tonaenaena mane ikalakalai wadam mena na mesabana lolina dudulaina isibayanae.

24 Siya me ali katai paisowa sonosonogana siloyaloyai na toyauyaule manli sitakitakikili dedei meuloili kolili naenaena siloyaloyai.

25 Toyauyaule iya tamana katena iyakamkamna na sinana iyamala ana kaba valam yo ana kaba nuwanae.

26 Nige inanamwanamwa tem yatala koina siloina todudulai kani mane iyamaisa. Tabe nige idududulai siloina tomo lalakili siya mumugali sinamwanamwa sisapili.

27 Analiyao siya me ali katai memenali sigite-kalatan yo analiyao siya ali nuwatu sidudulai nige sowasowana simunamunai mwayamwayau.

28 Tem toyauyaule yabo gamwana isoke ieedeedede kabo imayalesosi tomo meuloili kolili toyauyaulene kulukuluna gaibuna. Na tem imwanoumo kana koleya besiele iya tosonoga yabo.

18

¹ Tomone iya nige nuwanuwana ikakawa-elieliyam tomo kolili ibomayoi ikabi-yaliyayaan. Tomone bwaine iya kaleya toyatubu yo genuwana tosonoga ali walo ibebenalan.

² Toyauyaule nige nuwanuwana ana katai ietulan, nuwanuwanamo iboma ana nuwatu koina iedeede.

³ Saugana naenaena iyawatagilima, nuwasaesae mekanakava silaoma tabe sinali mekanakava mwalimwaline silaoma.

⁴ Walo sibaibaiwa sisagena bwagabwaga besiele yalubwasi idididi na sonoga yawasosi ididi-yawatagilima besiele doelu bunubunuwasina koina.

⁵ Nige inanamwanamwa tem toyatala tomo naenaena isagui na todudulai polowe iwolena.

⁶ Toyauyaule ana edeede iyamala kaba gamwapakiki yo ana edeede koina tomo meuloili iula-munamunaili.

⁷ Toyauyaule gamwana koina ibomayoi ana kaba silae yo ana edeede koina ibomayoi yaluyaluwana iunui.

⁸ Etalapili besiele kan luviluvi, tomo nuwanuwali meuloina sisinoli mwayamwayau kabo ilusae diyali mena imiyamiya.

⁹ Tomone iya tolobwagabwaga iya kanakava tosibayanaena.

¹⁰ Yeoba iya besiele nume kaikaiwena mwa todudulai sisagena koina na sagu silobai.

¹¹ Siya towasawasa ali nuwatu yakato ali wasawasane besiele gana lalakina, nige sowana tomo simwalisae yo silikwai.

12 Nuwasaesae iyawatagili bagunama kabo muli mena sibayanae. Na tem nuwalobi iyawatagili bagunama kabo muli mena yakasisi ilaoma.

13 Tomone genuwana ibenali sauga kubwakubwana kabo walone iyamaisa na nigele, walone iyamaisa mwayamwayau mena iya toyauyaule yo kani imwalimwaline.

14 Tem tomo yaluyaluwana ikaiwe sowa-sowana tomone polowe o nuwana kasiebwa ikaiwe-gabaen, na tem yaluyaluwana me ana nuwanae tomone nige ana kaiwe ipapagan.

15 Tosonoga sauga meuloina nuwatu waluwaluli sibenabenalagili kabo ali katai sietuetulan.

16 Nuwanuwam tomo lalakina ugitai? Mulolo yabo ukwalai nimam mena na ibiga koliwo.

17 Muliya kabo todededede bagubagunana ana edeedede sikawa-yawasosi-yan na sisanai tem todededede labuina ieededede kabo muli mena todededede labuine ali edeedede siyakasali yaiya idudulai na yaiya imwakota.

18 Gubesi na gamwapakiki kwayamwanou mwayamwayauwan kisi gamwapakikine ilalaki na kaleya iyatubu? Veku labui ukwalaili na vekune yabo koina togamwapakiki bagubagunana esana kulele. Veku labuina koina togamwapakiki labuina esana kulele. Kunukuili nimam mena kabo kaigeda ugabae-yatalu bwatano mena kabo ukwalai na toisabo esa ugitai iya bwaimwa tomone ibaguna.

19 Tem am susu kusaguili kani sisaguiwo besiele gana lalakina yanuwa kaikaiwena koina

sigana-takikilan. Na tem ukwaleyaili kani ali gamwa koliwo sikausi.

²⁰ Am walo meuloili siyawatagilima gamwam mena ugite-kalatagili kisi sipileyoiwa na sisi-bayanaewo.

²¹ Walo tupwaliyao me yawasili kaba yaliyaya na walo tupwaliyao kaba boita. Na ilonamwawagiwo am walo ugite-kalatan namwanamwai kaiwena am walone uwena kani kulobai.

²² Yaiya tau wainena sine ilobai bwaite ginauli namwanamwana. Bwaite iyakenayagiwo yakato Guyau imulolo koliwo.

²³ Saugana tobubutuma iedeededede yatala koina iya me ana matausi, na towasawasa iya iedeededede me ana munamunai.

²⁴ Bwagana ala eliyamwao sibaibaiwa na sauga polowe koina kani siyabubu-gabaegila. Na ala eliyam tupwaliyao ali kelabilabin kaiwena siyamala ala eliyam yawasosi yo sisaguila sauga polopolowena koina. Toisabo kaukava o dugu kani iginauli besiele?

19

¹ Tem tabubutuma yo me ala walo yawasosi inamwanamwasosi kabo muli mena tawasawasa yo tawalo mwakomwakota yo tayauyaule.

² Tem tomo yabo nuwanuwana kamwasa namwanamwana imuliya na nige ana katai yabo bwaite inaesosi. Kani mwayamwayau mena isagena-suwala na ana paisowa iyamala ginauli bwagabwaga.

³ Tomo tupwaliyao ali yauyaule koina ali miyamiya meuloina sibui-keile yo sisibayanae.

Bwagana ali sibayanae sibomamo ali paisowa na iyamo kani Yaubada sikawa-naenaeyan.

⁴ Tem tomo yabo iwasawasa ana eliyamwao sibaibaiwa, na tem tomo yabo ibubutuma molosi kani ana eliyamwao sisikotanan yo silogabaen.

⁵ Tomwakota kani maisana ilobai, nige sowana polowene iyabubu-gabaen.

⁶ Tomo sibaibaiwa sitonan tem tomone lalakinane sikabi-yaliyaya-yan, yo meuloili nuwanuwali siyamala ana eliyamwao na tem mulolo iwolegili kolili.

⁷ Tem tomo yabo ana wasawasa meuloina imwawasi kani ana eliyamwao silogabaen yo tabe ana susuyao sisikotanan. Bwagana itonan iedeede kolili kani siyabubu-gabaen.

⁸ Iya tomone sonoga ilobai kani iyaliyaya ibomayoi kaiwena yo tem sauga meuloina nuwana imayale ana miyamiya inamwanamwa.

⁹ Nige sowana tomo yabo yatala koina imwakota na maisa polopolowena iyabubu-gabaen, kani isilae.

¹⁰ Gubesi, sowasowana topaisowa panpanna yabo ana tautaubalao iloinayagili? Nigele molosi, kabo nige sowana toyauyaule yabo imiyamiya nume wasawasana koina.

¹¹ Tomone iya me ana sonoga ilonamwayan me ana kalakisiye. Tem lopwano kikiuliyao inuwatu-pwaikili bwaite inamwanamwasosi tabe.

¹² Kin ana munamunai kaba matausi besiele laiyan ana kalagaga, na ana katekamkamna bigabigana besiele wabumali kawasi koina italu.

13 Tem melumelu iyauyaule kani tamana ana kaba okwatakwata. Sinene igamwagamwapakiki sauga meuloina besiele waila ididididi galewa kana sauga koina, mwayamwayau kani wainena daguguna yona ikwatakwatayan.

14 Nume yo bwatano takalaili tamalao yo sinalao ali sauga boita koina na keduluma sonosonogana takalai Yaubada koina.

15 Tem yom ikwatakwata na ukenokenomo yo kulolo-bwagabwaga ana kaba mwawasi koina guliyam kulobai.

16 Yaiya Yaubada ana loinao iobigaili yawasina imamalawe na analiyao siya ana loinao sisikotanagili kani siboita.

17 Tem yaiya iyauyauya tobubutuma kolili iya besiele iyauyauya Guyau koina mwa Guyau kani iyamaisa-yavivila koina.

18 Natumwao mekikiuli mena uguguyaili yo kuyokoi-yagili kaiwena nige sowasowam uguguyaili ali sauga lalaki koina. Na tem nigele, naga sauga muli mena kani sisilae.

19 Ilonamwayan tomunamunai bwagabwaga maisana polopolowena ilobai kabo muli mena me ana nuwamayale. Na tem nigele, mumuganane kani ilaulau yo am sauga kuyavenuwan ana sagu koina.

20 Guguye yo walo sanapu kubenalagili. Tem uginauli besiele kabo muli mena kani sikawasonoga-wagiwo.

21 Kita tomo nuwatu meuloili tanuwanuwatuili bwaliga kaiwena na Yaubada kani ana nuwatu iginauli.

²² Man kikiwasi iya kaba mwalimwaline na tobubutuma ana miyamiya inamwanamwasosi kabo tomwakomwakota.

²³ Guyau ana lolina kuobigaili na yawasim imamalawe yo kani kuyaliyaya nige sowana kusilae.

²⁴ Tomo tupwaliyao sibelusosi nige sowasowali sibomayoi kali sitauli gamwali mena.*

²⁵ Tem totalatalawasi yabo kusapi kabo iya me ana eliyamwao memenali sigite-kalatagili, na tem tosonoga yabo kuyokoian kani ana katai ietulan.

²⁶ Yaiya tamana iunui yo sinana itawoi melumelune iya kaba mwalimwaline.

²⁷ Natugu, tem tenam ukwausili guguye koina kani kulosuwala katai kana kamwasa koina.

²⁸ Tomwakota lolina dudulaina sitalatalawasiyan yo toyauyaule nuwanuwali lalakina tem nuwatu yauyaule koina sikekakekan.

²⁹ Kamkamna lalakina iyaele isanasana totalatalawasi na siya nige ali nuwa-mayale kani sapi dagelali mena silobai.

20

¹ Tonuma yauyaule iya totalawasi yo tokaleya yo iya ibekuko numanuma mumugana koina nige ana katai yabo.

² Kin ana munamunai kaba matamatausi besiele laiyon ana kalagaga kabo yaiya kin iulamunamunai kani isilae.

³ Toyauyaule kaigeda kaigeda nuwanuwana kaleya iyatubu na kowa kam mwayaga iyai

* **19:24** Todagela-kololo besiele mumugali bwaite siya nige sowasowali sibomayoi siebaili

gamwapakiki kolili kabo esam kani sikawanamwanamwa-yan.

⁴ Tolobwagabwaga mumugana bwaite, paisowa kana sauga ikaiyawasi mwa kelikeli kana sauga koina kan iloyaloyai na nige ilolobai.

⁵ Tomo ana nuwatu besiele waila didididiuna na yaiya me ana katai kani wailane ilegu inuma koina.

⁶ Tomo sibaibaiwa siwaloba “Yau kam tomuliya yabo” na toweya koina tomuliya yawasosi talobai?

⁷ Todudulai iya ilokeikeile mumugana namwanamwana koina mwa natunao ali miyamiya namwanamwana kaiwena ikatububu.

⁸ Yatala kana sauga koina toloina namwanamwana me ana nuwamayale ikatai toweya naenaena tem saugana igitai.

⁹ Yaiya sowasowana iwaloba, “Yagu naenaena meuloina kategu mena yadeuliyako, yagu pwanoli meuloina imwawasiko”? Nuwana nige yabo.

¹⁰ Tomo siya polowe mwakomwakotali siya-paisowaili ali gimwala koina Yaubada ana kaba sikote.

¹¹ Tomo meuloili yo gagagili tabe, ali paisowa koina siyakena-yagila tem kateli sikapwa o nigele.

¹² Tenala yo manla, Yaubada iyamayaleli ala kaba benali yo ala kaba gite.

¹³ Tem am sauga meuloina kuyavenuwan keno koina kani kububutuma, na tem sauga meuloina kumwasamwasali na kupaipaisowa kani kan kulobai.

14 Togimwala sauga meuloina ibalabalamumu maisa ana lalaki kaiwena na iyamo kani ipileyo na igagasa ana eliyamwao kolili ana gimwala sonosonoga kaiwena.

15 Tem ukwatai tawae kuedeede-deyani in-amwanamwasosi kabo muli mena gole yo veku wasawasali.

16 Tem taumana yabo nuwanuwana ami gogo o mane kwaolena, kana kabobo wakabi-kalatan kanasiga iyamaisaoli. Na tem taumanane sine ganaganawalina esana mena ikawanoian kabobone bwai wakabi-kalatan mowoi.

17 Kanne kulobai mwakota mena iluviluvi gamwam mena na muli mena iyamala veku diyam mena.

18 Kuneli kam tosaguwo sonosonogali kolili tem am nuwatu idudulai o nigele. Tem meuloli am nuwatu sikawa-yawasosi-yan kabo am nuwatune uginauli na ukaleya kam kaleyayao kolili.

19 Tabu am nuwatu yabo kuwawalowen toetalapili kolili kisi am nuwatune siwalowen tomo meuloli kolili, kam mwayaga iyai kolili.

20 Yaiya sinana yo tamana ikawa-gulaili yawasina kani imwawasi besiele mayale iboita boniboniyai koina.

21 Tem wasawasa lalakina talobai mwayamwayau mena kani nige Yaubada ana walo-mulolo talolobai ana kaba mwawasi koina.

22 Tabu naenaena maisana kuboma uginauli. Guyau kumeliyan iya kani iyadudulai kaiwem.

23 Guyau isikote siya analiyao gimwala koina liye mwakomwakotali siyapaisowali.

²⁴ Gubesi, kita ala kamwasa takatai? Nigele, Yaubada iboma tomo ana kamwasa iloiloynayan.

²⁵ Kunuwatu namwanamwa muli mena kabo Yaubada koina kuwaloyameli am pwaoli kaiwena, kisi ukuwali-pileyoi am waloyameline kaiwena.

²⁶ Toloina sonosonogana kani tonaenaeli yo togamwa-panapanawa iyakamkamnali nige ana katekamkamna yabo kaiweli.

²⁷ Tomo yaluyaluwana iya Yaubada ana mayale kaiwena yaluyaluwane tomone mumugana meuloina yo ginauli meuloina katena mena iyakenayan Yaubada koina ikatai.

²⁸ Mulolo yo walo yawasosi siya toloina namwanamwali ali kaba tolo. Tem me ana katekamkamna toloinane imiyayai ana paisowa koina.

²⁹ Kilakai kali tobali ilaomaya ali kaiwe koina, na tautaubalao kali yakasisi ilaomaya itoli mayamayaleli koina.

³⁰ Sauga tupwana kamkamna talotonan na koina mumugala tabui.

21

¹ Toloina namwanamwana besiele waila ana didi, kaiwena Yaubada labuine iloiloyna-yagili. Ali sarena ana kaba mwawasi iya ana lolina yaulina mena simiyamiya.

² Nuwana kunuwatui sowasowam ginauli meuloina kupaisowai idudulai na iyamo kunuwatu-kalatan bwaite, Guyau nuwatu meuloina iliyeiyako.

³ Miya namwanamwana yo mumuga dudulaina siya ginauli lalakina Yaubada manna mena

kabo muli mena tomo ali pwaoli nume tapwalolo mena.

⁴ Nuwasaesae yo gagasa tonaenaeli ali kilakilala na kilakilalane sikabi-yamayale kolila yakato ali paisowa inaesosi.

⁵ Siya sikatububu namwanamwa yo sipaisowa me ali kaiwe maisana namwanamwana kani silobai, na siya mwayamwayau mena ali nuwatu signauli kani sibubutuma.

⁶ Tomone siya ali wasawasa mwakota mena silobai ali sauga siyavenuwan kaiwena ali kaba mwawasi boita.

⁷ Tonaenaeli ali kaleya koina kani sisilae kaiwena kamwasa dudulaina sisikotanan.

⁸ Tonaenaeli mumugali nige idududulai mwa ali kamwasa iloyouyou, na tomo kapwakapwali mumugali inamwanamwa mwa ali kamwasa idudulaisosi.

⁹ Miya daumwali inamwanamwasosi bakubaku mena kabo muli mena wainem sine gamwagamwa-pakikina nume kalona mena.

¹⁰ Tonaenaena nige ana nuwatu yabo siya tomiya salina mena kaiweli kaiwena katena ikalapowon naenaena.

¹¹ Tem totalatalawasi yabo maisana naenaena ilobai kabo sonoga kikiuna ilusae kulukuluna koina, na tem tosonoga yabo tayadudulai ana katai ietulan ilalaki.

¹² Yaubada iya Todudulai yawasosi ikataiyako tawae iyawayawatagili toyauyaule ali nume kaloli mena kabo kani iyamaisali isibayanaeli.

¹³ Yaiya tenana ikausi tobubutuma ali valam sagu kaiwena kani nige sagu ilolobai saugana iboma ivalam Yaubada koina.

14 Tem gogo yabo kuwolena wadam tomo yabo koina kani ana munamunai imwawasi.

15 Tem loina dudulaina iyawatagili todudulai siyaliyaya na kaleya kana toyatubu simatausi lalakina.

16 Tomone iya ilosuwala nuwatu namwanamwana kana kamwasa koina kani ikaiyawasi toboitao mekanakavao ali dedei mena.

17 Analiyao siya ali mane siyavenuwan kaba yaliyaya kolili kani sibubutuma, yo tomone iya nuwanuwana lalakina tem sauga meuloina kan namwanamwana ikekan koina yo wain inumanuma kani ana mane meuloina iyavenuwan.

18 Tawae naenaena tonaenaena nuwanuwana iginauli todudulai koina kani nuwatune ipileyo koina iunui.

19 Miyamiya dedei leleyanna koina inamwanamwasosi kabo muli mena am keduluma munamunaina mekamkava wagamwa-pakiki.

20 Wasawasa namwanamwana imiyamiya tosonoga ana nume koina na toyauyaule wasawasane kani iyapaisowaili yo iyemwawasili.

21 Yaiya mumuga dudulaina yo katekamkamna iloyaloyaili kani yawasi yo miya namwanamwana yo yakasisi ilobaili tomo kolili.

22 Bwagana tokaleya kaikaiweli simiyamiya yanuwa koina na tem yanuwa yabo ali tokaleya ali tobaguna me ana sonoga sowasowana yanuwane ikaiwe-gabaen bwagana yanuwane kana gana iya bwaimwa ali meli sipei koina kani isoke-gwaligwali.

²³ Yaiya memenana igite-kalatan yo walo namwanamwali iwalowalo-wegili kani nige isisi-lae.

²⁴ Na tem tomo yabo me ana nuwasaesae kani sauga meuloina igagasa yo nige ana nuwatu yabo kanakavao kaiweli.

²⁵ Todagela-kololo isikote paisowa mwa maisana kani guliyam iunui.

²⁶ Iya tomone todagela-kololo sauga meuloina nuwanuwana tawae tem ikalai na nige koina, na todudulai sauga meuloina iyauya bwagabwaga.

²⁷ Yaubada ana kaba sikote bwaite, toyauyaule yabo ilaoma iwaloba, “Yau totapwalolo”. Tem ilaoma me ana nuwatu naenaeli katena mena bwaite inaesosi.

²⁸ Tomwakomwakota ana walo kani sikawamwakota-yan, na iya me ana nuwatu dudulaina yo inuwanuwatusosi bagunayan ana walo kani sikawayawasosi-yan.

²⁹ Tonaenaeli kani sitonan ali mwakota siwadam, na todudulai kani sinuwanuwatu lalakiina ali lokeikeile koina.

³⁰ Yaubada ikaiwesosi kabo muli mena tomo ali sonoga meuloina, ali katai meuloina yo ali nuwatu meuloina mwa kani ikaiwe-gabaegili.

³¹ Osi sikatububu kaleya kana kaliyate kaiwena na kaleyane iyaele Yaubada nimana mena, kaiwena iya iloiloina.

22

¹ Tem tomo esam sitobalan inamwanamwasosi kabo muli mena wasawasa lalakina.

² Towasawasa yo tobubutuma yoli labuine Yaubada iyamayaleli.

³ Siya me ali nuwamayale silae sigitai ilalaoma kabo siyabubu-gabaen, na siya nigele bwai silaulaumo kabo kamkamna silobai.

⁴ Yaubada kana matausi yo nuwalobi maisana bwaite, wasawasa yo yakasisi yo yawasi.

⁵ Tem nige nuwanuwam silae ugite-kalatagiwo kisi sipwasipwa yo samasamali kulobaili siya mwa tonaenaeline kulobaili ali kamwasa mena.

⁶ Melumeluwo kamwasa namwanamwana kuyakenayagili kabo sauga meuloina sinuwatu-kalatani yawasili meuloina koina.

⁷ Tem kowa tobubutuma kuloyaga towasawasa kolili kani kuyamala ali topaisowa panpanna yabo kaiwena towasawasa tobubutuma siloiloina-yagili.

⁸ Tem kowa loina dudulaina kubui-keile kani polowe yo silae kulobai yo am munamunai iyamala ginauli bwagabwaga.

⁹ Tem me am kate-talam na kam kuyauyan tobubutumao kolili kani Yaubada iwalomulolojiwo.

¹⁰ Kaleya kana toyatubu kutawoili kabo gamwapakiki yo walo naenae imwawasi na daumwali koina ukaiyawasi.

¹¹ Siya analiyao towalo yawasosi yo walo namwanamwali siedeede-yagili Yaubada imuloloi mwa tolinao nuwanuwali sikawaelieliyam-wagili.

¹² Siya me ali katai Yaubada isagusaguili na tomwakota ana walo Yaubada iyapileyoili koina iunui.

¹³ Todagela-kololo imiyamiya nume mena iwaloba, "Dedei yabo mena laiyon yabo ilolokeikeile, tem yayawatagili kani ikanyau."

14 Sine ganaganawalina ana gamwa besiele gula yo ana walo besiele maula. Tomone siya Yaubada isikotanagiliko kani sibeku gulane koina.

15 Yauyaule iyaele melumeluwo kateli kalona mena mwa sapimo sowasowali yauyaulene ikele-gabaen.

16 Boda yabo tobubutumao siyakamkamnali na tem siwasawasa yo boda yabo mulolo siwolegili towasawasao kolili. Boda labuine nuwanuwali siwasawasa na ali kaba mwawasi kaigedana, kani labuine siyamala tobubutumao.

Walo sonosonogali tupwaliyao tomo uloili sileleli

17 Tenamiyao kwasokeli yo tosonogao ali walo kwabenalagili yo bwaimwana yakato yaeliwa kwanuwatu-kalatagili.

18-19 Tem kwanuwatu-kalatagili in-amwanamwasosi kabo walone kani siyawatagili gamwamiu mena na mesabana ami meli kwapei Yaubada koina. Kabona walone kwabenalagili yo yakabi-yamayale kolimiu.

20 Teti (30) walo namwanamwali yaleleliko kaiwem, kaloli mena siya sikalapowon walo sagu yo katai.

21 Yaginauli besiele na mesabana walo yawaso-sine wakataili yo kwanuwatu-kalatagili na siya siyawasamiu kwawalo yawasosi kolili.

22 Tabu ukewali tobubutuma kolili yakato mumugane idudulai. Yo tabu am kaiwe kuyapaisowa yatala mena na tobubutuma kupei-yataluli yo kuyayakamkamnali,

²³ kaiwena Yaubada kani isaguili yo siya sike-wali tobubutuma kolili Yaubada kani yawasili ikele-gabaegili.

²⁴ Tabu ukakawa-elieliyam tomunamunai kolili, kulogabaegili,

²⁵ kisi mumugali ipanaisiwa koliwo yo muli mena kubeku sipwasipwane kowa kubomayoi ukakatububu-nanne koina.

²⁶ Tabu kuwawaloyameli yakato toloyaga yabo kusagui kana yagane koina.

²⁷ Tem uginauli besiele yo nige sowasowam kuyamaisa kani am gogo meuloina sikalai tabe am kaba keno.

²⁸ Tabu wadam mena bwatano kana kilakilala kuyayamwasali siya tubumwao beyabeyana sipeiyako.

²⁹ Tomo siya sinamwanamwasosi ali paisowa koina wagitagitaili kaiwena siya kani sipaisowa kin kolili, yo kani esali silalaki. Kani nige sipapaisowa siya esali nige silalalaki kaiweli.

23

¹ Saugana kumiyasio kin ana teibele koina sabi kekan kunuwatu-kalatan iya yaiya,

² kabo me am yakasisi kisi am guliyam iunuiwo.

³ Tabu kuyamanasamwo kin kana koina kaiwena kanne kan mwakomwakotana, nige sowasowam ukekan kaliyate kaigeda kaigeda koina.

⁴ Me am nuwamayale na tabu kubomayoi yom ku-unuyamate wasawasa kaiwena.

⁵ Kaiwena wasawasane kani ikwalalele besiele magesubu me pepena ievaeva ilau isaesosi bulibuli mena.

6 Tem tomo yabo nige iyayaliyaya lalakinai kaiwem tabu ukekekan ana teibele mena. Tabu kuyamanasamwo kan namwanamwanane koina.

7 Bwagana iwaloba, “Ukekan kunuma” na iyamo katena mena inuwanuwatu kan maisana kaiwena.

8 Kabo muli mena nuwanuwam tem kanne kumaliwe-gabaen yo ana walo-tobali kaiwena kuwalowen koina teibele mena kuyavenuwan.

9 Tabu kuedeede toyauyaule koina kaiwena walo namwanamwali kuwalowegili kani ikalomagigi-lagili.

10 Tabu bwatano kana kilakilala beyabeyana sipeiliko ukwalaili kupepei-suwalan yo tabu tamabudabudao ali bwatano ukekewali.

11 Kaiwena siya me kali Tosagu kaikaiwena na iya kani isaguili igamwapakiki koliwo kaiweli.

12 Kutonan kaiwe walo namwanamwana kuobigai yo tenam kusokeli na tokatai ali walo kubenalagili.

13 Tem gagagili siyauyaule kusapili, kani nige siboboita.

14 Tem kusapili kani kuleboili boita dedeina koina.

15 Natugu, tem me am sonoga yo katem idudulai kani yau yayaliyaya.

16 Tem walo namwanamwali siyawatagili sopam mena yaluyaluwagu kani iyaliyaya lalakinai.

17 Tabu tonaenaeli kuwawalo-seyagili am nuwatu mena na Yaubada kumatausan sauga meuloina,

18 kaiwena sauga ilalaoma koina iya kani isaguiwo na am meli uwena kani iyawatagili.

19 Natugu, kainagu kubenalan kabo me am sonoga yo kamwasa namwanamwana koina kulau.

20 Tabu kumiyamiya tonuma ali boda luwana mena yo siya tokekan kalakalabili kulogabaegili.

21 Tem kowa sauga meuloina ukekakekan yo ukenokeno kikiunamo kububutuma molosi yo kam kaleko sikikiu yo sibikibiki.

22 Tamam kainana kubenalan iya koina yawasim kulobai. Na sinam kuyakasisiyan ana sauga kedukeduluma koina.

23 Walo yawasosi ukwalai na kunuwatukalatan kaiwena walo yawasosine iya iwasawasasosi, ginauline nige sowana tomo gimwalai. Besiele tabe sonoga yo katai yo obiga ukwalaili, na nige sowana tomo sigimwala-yagili.

24 Tem tomo yabo iya tomo dudulaina kani tamana iyaliyaya lalakina. Tamana kani igagasa natuna sonosonogana kaiwena.

25 Na kowa, yakawanoi Yaubada koina tem tamam yo sinam siyamala ali kaba yaliyaya kowa kaiwena siya mwa sikabiwo.

26 Natugu, kubenali namwanamwa na mesabana mumugagu iyamala am kaba gite.

27 Kaiwena sine ganaganawalina iya besiele gula malamalawena, kaba beku yawasosi. Tem ukasolanan kani kusilae kaiwena iya besiele waila keli giligilina. Tem kubeku koina am yabubu ikololo.

28 Iya besiele tokewali isanasana kamwasa mena na isagena-yawatagili iunuiwo yo am

mane ikalai. Itonan tem ganawali mumugana iyapanaisan tomo meuloili kolili.

²⁹⁻³⁰ Siya tomo wain sinumanuma kalakalabili me ali nuwapolowe, me ali nuwanae, siguliyam gamwapakiki yo kaleya kaiweli, me kali gai, nige sowasowali sikeno.

³¹ Mwa tabu wain kana saba balabalagiyana yo luviluvina siwowoyaiwo.

³² Kabo muli mena kani iunuiwo besiele weso kelakelabasina iletaiwo kuboita.

³³ Saugana kunuma kani manim sitakitakikili yo yakeyakenayan yauyauleli ugitali yo kulukulum inae.

³⁴ Kani kam lotonan besiele ukenokeno dumwakali mena waga pwatana mena na manim sigelagela.

³⁵ Kani kuwalo bwagabwaga kuba, “Nuwana siunuiyau? Na ginauli meuloina nuwagu imwatainan. Tem yatolo na yanumayoi.”

24

¹ Tabu tomo yauyauleli mumugali ugagadosisiyan yo tabu ukakawa-elieliyam-wagili.

² Kaiwena kateli mena sinuwanuwatu tem nae siginauli yo sopali mena siedeede kaleyai kaiwena.

³ Na sonoga koina, nume namwanamwana sikabi yo nuwamayale koina kana wauwau sikatububunan.

⁴ Yo katai koina biliutusi kaigeda kaigeda ikalapowon ginauli wasawasali kolili.

⁵ Tokaiwe ikatai yona ana kaiwe sowasowana iyapaisowa na tomone me ana sonoga ikaiwesosi kabo muli mena tokaiwene.

6 Tem ukatububu namwanamwa kabo sowa-sowam kulau na ukaleya kam tokaleyayao kolili. Yo tem kam tosagu sibaibaiwa yo me ali katai ee sowasowana kam tokaleyayao ukaiwe-gabaegili.

7 Saugana tosonogao silogogo siedeede nuwatu lalakili kaiweli toyauyaulene nige sowana iedeede, bwai imwanoumo.

8 Tomone iya sauga meuloina naenaena inuwanuwatuili kani ilobai tomo meuloili wasana sibenalanako.

9 Tomo meuloili totalatalawasi sisikotanan kaiwena tomone ipaipaisowai besiele iya tomo naenaena yo toyauyaule yabo.

10 Tem sauga polowe koina kubeku nuwana kowa tomo dabedabeuna.

11 Tem boda yabo nuwanuwana todudulai yabo siunuyamateli kotonan tem kuleboi. Bwagana siniuli-yawatagilan dedeinane koina yakato siunui kuwalo silopei na silivasi.

12 Tem kuba, “Nige yakakataili, mwa nige yagu dedei” bwaimwa nige inanamwanamwa, kaiwena Yaubada iya mwa katem ikatai yo yaluyaluwam igitegite-kalatan kani iyamaisao am paisowa naenaena kaiwena. Besiele, awa?

13 Natugu, kamwakamwa ukwan, kaiwena iluviluvi yo kaba sagu yom kaiwena.

14 Katai yo sonoga tabe siluviluvi yaluyaluwam koina. Tem kulobai kabo sauga ilalaoma kuyaliyaya yo am meli imiyayai.

15 Na kowa toyauyaule, tabu ukekeno-wadam na yakato kusagena-yawatagili tomo dudulaina ana nume mena na ana gogo ukekewalili.

¹⁶ Bwagana tomo dudulaina ibeku meseben na iyamo kani sauga kaigeda kaigeda kolili itoloyoi. Na tomo yauyauleli kaiweli, saugana polowe iyawatagilima sisilae yawasosi.

¹⁷ Saugana kam tokaleya isilae tabu kuyay-aliyaya yo tabu ugagagasa,

¹⁸ kisi Yaubada am gagasa igitai na kam tokaleya nige iyayamaisa.

¹⁹ Tabu kumunamunaisosi tonaenaeli kaiweli yo tabu mumugali ugagadosisiyan,

²⁰ kaiwena tonaenaena nige ana meli sauga ilalaoma kaiwena kabo maisana naenaena kani ilobai.

²¹ Natugu, Yaubada yo kin kumatausagili, yo tabu kupapatu togamwa-panapanawa kolili,

²² kaiwena Yaubada yo kin sikaiwesosi, kani togamwa-panapanawa mwayamwayau siyemwawasili yo sowasowali am miyamiya sisibayanae.

Walo sonosonogali tomo uloili yoi sileleli

²³ Walo bwaite silaomaya tomo sonosonogaliyao uloili kolili. Kuloina dudulai, tabu uogolulau boda kaigeda koina.

²⁴ Analiyao siya toloinao siwalo tonaenaeli kolili siwaloba, “Komiu tonamwanamwa, yalivasimiu” naga muli mena tomo meuloili kani toloinaone sikawa-gulaili.

²⁵ Na siya toloinaone siwalo tonaenaeli kolili siwaloba, “Komiu tonaenaeli maisamiu ilonamwayagimiu” ee kabo Yaubada kani iwalo-muloloili.

²⁶ Walo yawasosi iya kawa-elieliyam kana kilakilala.

27 Am tano ugiyali yo like ukumaili kabo muli mena am nume ukwabi.

28 Siya simiyamiya salim mena tabu kumwakota kaiweli yatala mena yo tabu mwakota yabo kuyadabalala kaiweli.

29 Tabu kuwawalo kuba, “Kani yayamaisa-pileyoi koina besiele ana paisowa kolyau, kau gum yayai.”

30 Yalokeikeile todagela-kololo ana bwatano salina mena. Yagite-lobai tomone ana nuwatu nige idudulai kaiwena ana oine tanona inaeko.

31 Yagitai samasamali sikinkin bwagabwaga yo tanone ikalapowon kawasi naenaeli yo kana gana itata-gwaligwaliko.

32 Kabo yanuwanuwatusosi tawae yagitai mwa nuwagu imayaleyan.

33 Todagela-kololo iwaloba, “Kani yakeno sauga kubwakubwana yo nimagu yayakaiyawasili.”

34 Na saugana ikenokeno ana gogo wasawasa kani sikwalalele yo itolo yo ilobai ibubutuma, kana koleya besiele tokewali silaoma boniyai mena yo ana gogo sikewalili.

25

Solomoni ana walo sonosonogali tupwaliyao yoi

1 Walo bwaite silaomaya kin Solomoni koina na tolele-panaisi siya kin Esekaiya, Yuda ali kin, ana topaisowao.

2 Yaubada ana kaba yaliyaya tem nuwatu didididiuli iwadamli na toloinao siyaliyaya tem nuwatune siloyaili.

3 Bulibuli isaesosi yo kalita dumwakali ilobisosi mwa nige sowana ali dedei meuloina takataili. Bwaine besiele toloina namwanamwana ana nuwanuwatu, kaba nuwapwanopwano.

4 Tem siliba tagabu sowasowana mosomosona takele-gabaen na siliba kapwkapwana takatububunan paisowa namwanamwana kaiwena.

5 Tem kin kana tosagu namwanamwali ikabikalatagili yo tosagu naenaeli ikele-gabaegili kani kin ana loina idudulaisosi yo imiyayai.

6 Tabu ugagagasa am paisowa kaiwena kin manna mena yo tabu esam ukekeleisinan ana tomo lalakili manli mena yakato siyakasisiyagiwo.

7 Kaiwena inamwanamwa tem kunuwalobi kabo muli mena siba, "Kowa kusaema." Tem sipei-yataluwo am gagasa kaiwena kani tomo manli mena kumwalimwaline.

8 Tabu mwayamwayau ukakawanoi yatala kaiwena, kisi kulopwano na kumwalimwaline am eliyamwao manli mena.

9-10 Tem kowa yo am eliyam wagamwa-pakiki yomiu labuine kwabomamo kwayadudulai. Na tabu ana walo wadawadamna kuwawalowen tomo uloili kolili. Tem uginauli besiele kani tomo meuloili sikatai yakato kowa nige sowam walo wadawadamna ukabi-kalatan kuboma kaiwena yo am mwalimwaline kani ilaulau.

11 Walo namwanamwali sauga
namwanamwana koina besiele sine ipasa gole
yo siliba koina.

12 Tem toloina sonosonogana iyokoi-yagiwo yo
ana walo kubenalan kabo walone imiyamiya
koliwo sauga meuloina besiele pasa gole o
nuwana siliba tenam mena.

13 Tosagenawasa sanasanapuna kaba yaliyaya
kana toyawasane koina, besiele galewa ana talu
tano leleyanna koina.

14 Tem tomo yabo iwaloyameli ginauli yabo
kaiwena na nige iwowolena tomone iya besiele
yaloyaloi dubadubana yaumai ikalaisyama na
nige galewa talolobai.

15 Tem ukwalakisiye yo kusamasamalulu kabo
muli mena toloina kolokololona kani isaguiwo
yo am walo bigabigana kani ilusae toloinane
tuwatuwana yo katena ibui.

16 Saugana kamwakamwa kulobai tupwanamo
ukwan na tabu meuloina ukwakan kisi ku-
maliwe.

17 Tabu am eliyam ana nume koina kul-
ulusae kalakalabili sosi kisi am lau yo am
laoma kaiwena yona ikwatakwata-yagiwo kabo
ikalomagigi-lagiwo.

18 Tem kumwakota am eliyam kaiwena kana
koleya besiele ku-unuyamate kaleya kelepana
mena o nuwana gipoyo koina.

19 Tem sauga polowe koina na am meli kupei
tokemwakomwakota koina kani kamkamna ku-
lobai besiele kamkamnane mwakam naenaena

ikamkamna gamwam mena o nuwana kamkamnane besiele baliyan naenaena kamkamnana kaekaem mena.

²⁰ Tem wali yabo kuwaliyan tonuwanae yabo koina kani ana kamkamna kuetulan besiele waila wedowedolina kusuwai gai waluwaluna koina o tem tawelo ukele-gabaen tokasiebwane koina.

²¹ Tem kam tokaleya iguliyam, kan kuwolena ikekan. Tem galogalona imagu, ee tabe besiele waila tulutululu kuwolena inuma.

²² Bwaine kamwasane koina kani imwalimwawane yo Yaubada kani iyamaisao.

²³ Besiele kaluwabu ilotalu na wowoli ikalaisyama kalita iyokoyoko kabo besiele memena etalapili ikalaisyama tomo iula-yokoko.

²⁴ Miya daumwali inamwanamwasosi bakubaku mena kabo muli mena wainem sine gamwagamwa-pakikina nume kalona mena.

²⁵ Wasa namwanamwana ilaomaya kelamamalawe mena kana lotonan besiele galogalom imagu na waila tulutuluna kunuma.

²⁶ Tem tomo dudududulaina ikawa-elieliyam tomo naenaena koina kana koleya besiele waila neganegana waila keli koina tatupa-magamaga.

²⁷ Nige inanamwanamwa tem kamwakamwa lalakina ukwan o nuwana kotonan tem esam ukweleisinan.

²⁸ Tomone iya nige sowasowana ana nuwatu iloinayan namwanamwai yo iboma iyakasisiyan, kabo iya kana koleya besiele yanuwa kana gana kelekele-gwaligwalina, ginauli meuloina naenaena sowasowana ilusae.

26

¹ Gubesi, kelikeli kana sauga koina takawanoi galewa kaiwena? Nigele molosi. Besiele, nige sowana toyauyaule yabo tatobalan.

² Tem toyauyaule yabo kawa-gula yabo iwalowen todudulai yabo koina ilonamwayan ibenalan o nigele? Nigele, kaiwena kawa-gulane besiele buyali, ievaeva-keikeile nige itotowa.

³ Toyauyaule ilonamwayagili tasapili besiele osi taloinayan kaba sapi koina o donki maina koina tayogan.

⁴ Tem toyauyaule ana walo yauyaulena kuyamaisa kowa kuyamala besiele iya yo ana yauyaulene kani ipanaisiwa koliwo.

⁵ Tem ana walo yauyaulena kuyamaisa walo yauyaulena koina kani am walone kaiwena inuwa-saesae.

⁶ Tabu tosagenawasa yauyaulena koina am eliyam ana wasa kuyayawasa kisi nige ilolobai na kubomayoi kuyapoloweo.

⁷ Gubesi, sowasowana tomo yabo kaekaena belubeluna ilokeikeile? Nigele molosi. Kabo bwaine besiele tem toyauyaule yabo walo sonosonogana iwalowen.

⁸ Gubesi, sowasowana kawasi tatom tem ala kelepa ibam? Nigele. Kabo tabu toyauyaule tatobalan, nuwatune iyauyaule.

⁹ Besiele tonuma yauyaulene nige sowasowana nimana wamalina ikele-gabaen nimana mena ee besiele nige sowana toyauyaule yabo walo sonosonogana iwalowen gamwana mena kaiwena nige ana katai ipapagan.

¹⁰ Tem ukawanoi toyauyaule o nuwana tonuma yauyaule ipaisowa kaiwem kani kubomayoi kuunui.

¹¹ Tem bwauwa yabo imaliwe na muli mena ipileyoi maliwenane ikan, ee bwaine besiele toyauyaule mumugana, ana paisowa yauyaule kani iginauli yoi.

¹² Gubesi, togagasa yabo kulobai yakato iya isonogasosi? Nigele, tomone iya ana yauyaule ilalakisosi kabo muli mena toyauyaule meuloili.

¹³ Todagela-kololo iwaloba, “Kamwasa mena laiyon yabo ilolokeikeile, tem yawawatagili kani ikanyau.”

¹⁴ Todagela-kololo ana yawawatagili ana kaba keno koina ikololo kaiwena ana kaba yaliyaya keno.

¹⁵ Tomo tupwaliyao sibelusosi nige sowasowali sibomayoi kali sitauli gamwali mena.*

¹⁶ Todagela-kololo ana nuwatu mena yakato iya isonogasosi kabo muli mena tosonogao seben ali sonoga.

¹⁷ Tem tokaleya labui sikalekaleya na kowa kultonan tem kuyamwanouli ugite-kalatagiwo kisi sitagelakeile siunuiwo, kaiwena nige am dedei.

¹⁸⁻¹⁹ Gubesi, tatalam tokabaleya yabo pwawati igabagabaen tomo kolili? Nigele. Kabo tabu tomo yabo mwakota iwalowen ana eliyam koina muli mena iba, ‘Kabona yatalatalawasimo.’

²⁰ Tem nige mayau kala tupwana iwedowedoli kani mayau wedolina iboita, ee bwaine besiele tem nige etalapili kani nige gamwapakiki.

* **26:15** Todagela-kololo besiele mumugali bwaite siya nige sowasowali sibomayoi siebaili

21 Tem togamwapakiki yabo imiyamiya kani kaleya yabo iyawatagili.

22 Etalapili besiele kan luviluvi, tomo nuwanuwali meuloina sisinoli mwayamwayau kabo ilusae diyali mena imiyamiya.

23 Tem gulewa naenaena na bwelam sikalai na sisau-takikilan kani tomo sibatoko gulewa waluwaluna, ee bwaine besiele edeedede lalakina kate bikibikina isuma na tomo nige sikakatai.

24 Tokalomagigili ali kalomagigili siwadam ali walo luviluvi kolili na kateli mena mwakota iyaele ikenokeno.

25 Saugana tomwakomwakota iedeedede walo luviluvili kolili tabu am meli kupepei koina, kaiwena katena mena ikalapowon naenaena koina.

26 Bwagana tomo naenaena ana nuwatu naenaena isuma edeedede luviluvina koina na iyamo muli mena kani tomo meuloili mumugana sikatai.

27 Tem tomo yabo gula lalakina ikeli kani ibomayoi ibeku koina, yo tem tomo yabo veku pokopokona iyatapipili kani vekune ipileyoima na ibomayoi iunui. Ee bwaine besiele tawae naenaena tapaisowai kani koina tasilae.

28 Tomwakomwakota iya ana mwakota koina tomo yabo esana isibayanae iya me ana kalomagigili tomonane kaiwena. Iya tomone iedeedede sosi walo luviluvi kolili kani sibayanae lalakina iginauli.

27

1 Tabu ugagagasa bwaliga kaiwena, kaiwena nige takakatai tawae kani iyawatagili bwaliga.

2 Tabu kubomayoi kutotobalanagiwo, tem tomo uloili sitobalanagiwo ee bwaite inamwanamwa.

3 Veku tupwali sipolowe yo dekawa tabe ipolowe na toyauyaule ana walo kasokaso ipolowesosi.

4 Munamunai inae yo kalomagigili inae na iyamo luwali mena lamwapolowe inaesosi.

5 Inamwanamwa tem natum ana walo kuyadudulai kabo muli mena am mulolo iya kaiwena kuwadam sauga meuloina. Bwaite kamwasane koina kani ikatai am mulolo iya kaiwena imiyamiya.

6 Tem am eliyamwao siyokoi-yagiwo inamwanamwa kaiwena nuwanuwali sisaguiwo, na tabu kutatalam kam tokaleyayao sitobalanagiwo walo luviluvi kolili, kaiwena siya nuwanuwali sisibayanaewo.

7 Siya diyaliyao sisu kan tupwaliyao sisikotanagili na siya siguliyamsosi bwagana kan yabo imalusosi, kani nige sisikotanan, kan meuloili kani sikanli.

8 Tem tomo yabo ana kaba miya ilogabaen iya besiele man yabo ana noi ilogabaenako yo sauga meuloina ievaeva-keikeile.

9 Kelabilabin namwanamwana besiele olo bwalaina namwanamwana isula mena.

10 Tem polowe kulobai tabu mwayamwayau am eliyamwao yo tamam ana eliyamwao kuyayabubu-gabaegili. Am eliyam salim mena inamwanamwasosi kabo muli mena am susu yabo kelamamalawe mena.

11 Natugu, tem me am sonoga kani yayaliyaya na mesabana yaluyaluwagu ikaiwe. Kabo tem

tomo yabo igite-yataluyau sowasowana me yagu katepatu na yawalo-yadudulai.

¹² Siya me ali sonoga sigitai kaba silae ilalaoma kabo siyabubu, na toyauyaule bwai ilalaumo kanasiga isilae.

¹³ Tem taumana yabo nuwanuwana ami gogo o mane kwaolena, kana kabobo wakabi-kalatan kanasiga iyamaisaoli. Na tem taumanane sine ganaganawalina esana mena ikawanoiyen kabobone bwai wakabi-kalatan mowoi.

¹⁴ Tem kainam lalakina mena am eliyam salim mena malala kikiuna kuwalo-muloloi kani walo-mulolone iyamala kawa-gula yabo am eliyam tenana mena kaiwena ana keno kusibayanae am wui koina.

¹⁵ Sine iya togamwapakiki besiele waila ididi-didi galewa kana sauga koina, mwayamwayau kani wainena daguguna yona ikwatakwatayan.

¹⁶ Nige sowana yaumai tayamwanou yo nige sowana ginauli yabo sanesanenena takabimomosi. Ee bwaine besiele sinene iya togamwapakikine, nige sowasowana ana gamwapakiki tayamwanou.

¹⁷ Tem nuwanuwala aeyan tavakili kabo aeyan takalai na tavakili aeyanne koina. Ee bwaine besiele tomo mumugana tayadudulai mumuga koina.

¹⁸ Yaiya mayau uweuwe igite-kalatan mayaune uwena koina kani ikekan, ee bwaine besiele yaiya ana taubala igite-kalatan tobali ilobai koina.

¹⁹ Tem tagite-lobi waila koina kani kala koleya tagitai. Tem tanuwanuwatu namwanamwana

ala nuwatu meuloili yo mumugala kaiweli, ee kani katela kana koleya yawasosi takatai.

20 Sauga meuloina Seitani tomo naenaeliyao iloyaloyaili na siyamala Giyena kana tomoyao yo bwaine besiele gadosisi mumugana naga imwawasi.

21 Gole o nuwana siliba, tomo sigabu yo siwedoli mayau koina na mesabana sigitai sinamwanamwa o sinae. Na tomo meuloili ali walo tomo yabo kaiwena iyakenayagila tomone mumugana, nuwana iya tomo namwanamwana o tomo naenaena.

22 Bwagana toyauyaule yabo taunugwalagwalai na iyamo nige sowana ana yauyaule koina takele-gabaeni.

23 Am sipi yo bulumakau ali namwanamwa ukwatai na mesabana ugite-kalatan namwanamwaili,

24 kisi sikasiebwa sibeku kani siboita, kabo am wasawasa imwawasi kaiwena wasawasa kana sauga ikubwa. Besiele kaba loinao, nige simiyamiya sauga meuloina, mwayamwayau sikwalalele.

25 Kelikeli kana sauga imwawasiko yo tano kanna iyaele lakawa mena,

26 kabo sipi wiyana koina kami kaleko kwalobai yo gouti wagimwala-yagili mane kaiwena na bwatano uginwalai,

27 na goutine nige wagigimwala-yagili sowa-sowana susu wakalai kolili ami kaba numa komiu yo ami topaisowa sinesineo tabe.

28

¹ Bwagana tomo yauyauleli nige siloyaloyaili na iyamo me ali matausi siyabuyabubu. Tomo dudulaili me ali katepatu besiele laiyan, nige matausi yabo kolili.

² Tem boda lalakina me ali nuwapolowe kani tomo sibaibaiwa nuwanuwali siyamala tobaguna. Na tem tobaguna yabo me ana katai yo sonoga ee iya sowasowana ginauli meuloina iyadudulaili.

³ Tem toloina yabo tobubutuma molosi iyakamkamna ana paisowa besiele waila tulutulu molosina ana talu tano koina, kani kan meuloina isibayanae.

⁴ Loina kana tolikwaiyao tonaenaeli sitobalanagili. Na siya loinaone sikatai namwanamwaili tonaenaeli sikawa-naenae-yagili.

⁵ Tomo naenaeli nige ali katai loina dudulaina kaiwena na siya Yaubada siloyaloyai me ali katai loina dudulaina kaiwena.

⁶ Tem tobubutuma ana paisowa meuloina idudulai inamwanamwasosi kabo muli mena towasawasa ana paisowa kewakewalina.

⁷ Yaiya natuna Mosese ana loina imulimuliya iya natu sanasanapuna, na iya ikelabilabin tokekan kalakalabili mekalikavao iya tamana ana kaba mwalimwaline.

⁸ Yaiya iyamala towasawasa paisowa kewakewalina koina kani iboita na ana wasawasa kani ilau tomo yabo koina na tomonane bwaite kani wasawasane iyauyan tobubutumao kolili.

9 Yaiya tomo genuwana Mosese ana lolina ibenalan ana kawanoi kani siyamala ginauli bwagabwaga Yaubada koina.

10 Yaiya tomo namwanamwali iwoya-pwanolili yakato sibeku sipwasipwa yabo koina kani ibo-mayoi ibeku sipwasipwane koina, na tomo dudulaili kani ginauli namwanamwali silobaili.

11 Towasawasa iboma ana nuwatu mena yakato isonogasosi na iyamo tobubutuma me ana nuwamayale towasawasane ana lopwano ikatai.

12 Saugana tomo dudulaili sibaguna kaleya koina tomo meuloili siyaliyaya. Tem tonaenaeli sibaguna, tomo meuloili me ali matausi sikeno-wadam.

13 Tomone iya ana paisowa naenaena iwadamli kani nige Yaubada ana walo-mulolo ilolobai. Na tem ala naenaena tawalo-masalagili yo tasikotanagili kabo katekamkamna talobai.

14 Yaiya tomo Yaubada kana matamatausi koina Yaubada iwalo-muloloi. Na tomone katena ikololo kani ibeku yo isilae.

15 Toloina naenaena iya kaba matamatausi tobubutuma kolili kaiwena iya besiele laiyon ikalalakagaga o nuwana yakayakan lalakina yabo esana beya isagesagena yakato tomo iunuili.

16 Toloina yauyaulena nuwanuwana takesi lalakina tomo kolili ana katai nige idududulai, na yaiya toloina mwakota mumugana isikotanan ana bolime loiloina kani imamalawe.

17 Tounuyamate kani ikwasakwa-keikeile me ana nuwapolowe kanasiga iboita. Tabu tomo yabo tounuyamatene isasagui.

18 Yaiya imiya walo yawasosi koina kani yawasi namwanamwana ilobai. Na tomone iya tomwakomwakota kani mwayamwayau ibeku isilae.

19 Tomone iya ipaipaisowa tano mena kani tano kanno ilobai, na iya ana sauga iyavenuwan kani iyamala tobubutuma.

20 Tomone iya sowasowana ala meli tapei koina kani Yaubada ana walo-mulolo ilobai. Na tomone iya nuwanuwana mane lalakina ilobai naenaena koina kani isilae.

21 Tem toloina igogolulau tomo yabo koina bwaite nige idududulai. Na toloinao tupwaliyao sinae kabo nuwanuwali lalakina tem tomo mane siwolena koina na mesabana isaguili yo ilivasili. Bwagana mane kikiuna sikalai toloinane kani naene signauli.

22 Topatipati nuwanuwana mwayamwayau mane lalakina ilobai na nige ikakatai kikiunamo kani iyamala tobubutuma.

23 Tomone iya ana eliyam ana lopwano iyadudulai muli mena kani ana eliyam ana kawatoki ilobai. Walo yawasosi bwaite inamwanamwasosi kabo muli mena walo luviluvili tomo tupwaliyao siedeede-yagili.

24 Tomone iya tamana yo sinana ali gogo ikewali na iba, "Bwaite nige tawae yabo" iya tosibayanae ali boda yabo.

25 Toman-kikiwasi iya kaleya kana toyatubu, na yaiya ana meli ipei Yaubada koina kani inamwanamwa.

26 Yaiya isagesagena iboma katena ana nuwatu koina iyauyaule. Na yaiya ilokeikeile sonoga koina kani imiya namwanamwa.

²⁷ Yaiya iyauya tobubutumao kolili kani nige sowaswana ginauli yabo koina ikubwa. Na yaiya nige isasaguili kani kawa-gula sibaibaiwa ilobaili.

²⁸ Saugana toyauyaule yabo iyamala toloina kabo tomo meuloili kani sikeno-wadam. Saugana tem iboita kabo todudulai yabo kani iloina.

29

¹ Tem tomo yabo tayokoyokoi-yan sauga meuloina na nige mumugana ibubui muli mena kani isilae mwayamwayau yo iboita yo nige kaba sagui yabo.

² Saugana todudulai kali baibaiwa isaesae Yaubada ana tomoyao siyaliyaya. Na saugana toloina naenaena iloiloina tomo meuloili me ali nuwapolowe.

³ Tomone sonoga imuloloi tamana ikabi-yaliyaya-yan. Na iya mane igabagabaen sine ganaganawalili kolili ana gogo wasawasa iyavenuwan.

⁴ Loina dudulaina koina kin ana kaba loina ikabi-yakaiwe. Na toloinane iya nuwanuwana mane lalakina ikalai kani ana kaba loina isibayanae.

⁵ Tomone iya walo luviluvi iwalowalowen ana eliyam koina walone iya sipwasipwa yabo ikatububu ana eliyam kaiwena.

⁶ Tomo naenaeli sibomayoi sibeku ali sipwasipwa koina, na tomo dudulaili sipwasipwa siyabubu-gabaen yo siyaliyaya.

⁷ Tomo dudulaina me ana katai tobubutuma ali nuwapolowe kaiweli yo kani itonan tem isaguili, na tomo naenaeli nige ali katai yabo.

⁸ Totalatalawasi talawauwau siyatubu yanuwa lalakina kalona mena, na tomo sonosonogali munamunai siyalopei kabo daumwali iyawatagili.

⁹ Tem tomo sonosonogana itonan toyauyaule yabo iyatalayan kani toyauyaule imunamunai yo italawauwau, daumwali meuloina imwawasi.

¹⁰ Tounuyamateyao todudulai sikalomagigilan na nuwanuwali siunuyamate.

¹¹ Toyauyaule yauyaule mumugana meuloina kani iyakenayagila, na tosonoga ibomayoi iloiloianayan.

¹² Tem tololina yabo mwakota ibenalagili kani ana topaisowao meuloili siyamala toyauyaule.

¹³ Tobubutuma yo ana taubala kolokololona yoli labuine Yaubada manli iwolegili.

¹⁴ Tem kin yabo iloina dudulai tobubutuma kolili kani ana kaba loina mena imiya mamalawe.

¹⁵ Melumelu ana kaba sanapu sapi yo yokoi, na tem nigele, sinana kani ana kaba mwalimwaline.

¹⁶ Saugana toyauyaule kali baibaiwa ilalaki isaesae loinalikwa tabe ilalaki. Na todudulai kani toyauyaule ali silae sigitai.

¹⁷ Natum tauna kuyadudulai kabo muli mena kani ikabi-yaliyaya-yagiwo yo yaluyaluwam ikabi-yaliyaya-yan. Nige sowasowana iyamwalimwalineo.

¹⁸ Tem kaba loina yabo Yaubada ana loina nige imumuliya kani ikalapowon kaleya yo gamwapakiki kolili. Na tomone iya Yaubada ana loina imuliya kani iyaliyaya.

19 Nige sowana topaisowao tayadudulaili walomo kolili kaiwena bwagana am walo sibenalan na iyamo kani nige simumuliya kolili.

20 Tonuwa-pwanopwano sinamwanamwa kabo muli mena siya siwalowalo mwayamwayau kaiwena siya siwalowalo mwayamwayau, nige ali walo kaiweli sinunuwanuwatu.

21 Tem ana sauga game kanasiga ilalaki ginauli meuloina am topaisowa ikawanoiyan kuwolegili koina kani muli mena am gogo meuloina kani ikalai yo iloiloinanayan.

22 Tomunamunai iya kaleya kana toyatubu na tomone iya tomunamunai bwagabwaga kani nae sibaibaiwa iginaulili.

23 Togagasa mumugana kani ibomayoi ikabi-yamwalimwaline, na tomone iya tonuwalobi kani yakasisi lalakina ilobai.

24 Yaiya ilusae tokewali ali boda koina kani ibomayoi ikalomagigilan. Kaiwena yatala kana sauga koina tem iwalo yawasosi kani maisana ilobai, na iyamo tem imwakota kani Yaubada ana munamunai ilobai.

25 Tomone iya imatausi tomo ali nuwatu iya kaiwena kani ibomayoi ikalomagigilan na isilae, na tomone iya ana meli ipei Yaubada koina inamwanamwa.

26 Tomo sibaibaiwa nuwanuwali tololina lalakina sigitai na yakato isaguili lolina dudulaina kaiwena, na lolina dudulaina kani silobai Yaubada koina.

27 Tomo naenaena tomo dudulaili ali kaba sikote, yo tomo namwanamwana tomo naenaeli ali kaba sikote.

30

Aguli ana nuwanae walona

¹ Aguli ana walo bwaite, Yake natuna, ana nuwanae walona. Iwaloba, “Yaubada nige mekaukava, Yaubada nige mekaukava, kamnagu inaesosi yo yogu isawosawowoli. ² Yakato yau tomo molosi na kagu lotonan yau besiele yakayakan. Katai yo sonoga meuloina nige kolyau, silogabaegauko. ³ Yau nige yagu sonoga, nige yagu katai Yaubada kaiwena. ⁴ Yaiya isae bulibuli yo ilobima yoi yanuwa yaulina? Yaiya yaumai ikabi-kalatan nimana mena? Yaiya kalita isumali kaleko yabo koina? Yaiya yanuwa yaulina kana sigasiga ipeili? Tomo esana yo natuna esana kwawalowen kolyau. Yagu wasa kwaeyama. ⁵ Yaubada ana waloyameli kaigeda kaigeda iyamala walo yawasosi. Tomo meuloili sisagena koina sagu kaiwena igite-kalatagili ana ebeu yaulina mena. ⁶ Tem kuetuetulan ana walo koina kisi ilobaiwo kowa tomwakomwakota na iyokoi-yagiwo.”

Aguli ana kawanoi Yaubada koina

⁷ “O Yaubada, ginauli labui kaiweli kani yakawanoi kolywo, kuyelima kolyau kabo muli mena yaboita. ⁸⁻⁹ Baguna, gagasa yo kawamwakomwakota kupei-suwalan. Labuina, miya wasawasa yo miya bubutuma kupei-suwalan. Tem diyagu isu yo sowasowagu sauga meuloina nuwana kani yasikotanagiwo yawaloba, ‘Yaiya Yaubada?’ Tem yaguliyam sosi kani yakewali

yo yagu Yaubada esana yasibayanae, kabo ilon-amwayagau tem kan kikiuna kolyau sauga meuloina besiele yagu eoma.”

Aguli ana walo sonosogali

¹⁰ Tabu topaisowa panpanna yabo ukakawanaenaenae-yan ana taubala koina. Tem uginauli besiele kani topaisowane ikawa-gulaiwo kabo polowe meuloina ilaowa kolywo.

¹¹ Tomo tupwaliyao tamaliyao sikawa-gulaili yo nige sinaliyao siwawalo-muloloi. ¹² Tomo tupwaliyao ali nuwatu mena yakato siya tomo kapwakapwali, na iyamo sinaesosi. ¹³ Tomo tupwaliyao sitagela-keikeile yo me ali nuwasaesae siba, “Kai kanamwanamwasosi kabo tomo meuloi.” ¹⁴ Tomo tupwaliyao mumugali sinaesosi besiele bwauwa sokasokali. Mwakali besiele naipi matamatageli nuwanuwali tem tobubutuma yo toema sikanli yo siyemwawasili yanuwa yaulina mena.

¹⁵ Mumugali besiele wesoweso guliguliyamli sipatu tomo kwapili mena na tem kwasine sinuma yo sauga meuloina siwaloba, “Kuyelima kolimai, kuyelima.” Tomo besiele siguliyamosi gogo kaiwena. ¹⁶ Ginauli naenaeli esopali simiyamiya yanuwa yaulina mena siguliyam sosi yo nige sauga yabo siwaloba, “Sowana.” Siya bwaite salai, miyayai diyana, bwatano leleyanna yo diligabugabu. Kaiwena tomo sibaibaiwa siboiboita sauga meuloina, sine sibaibaiwa nige sowali natuli sipapagan, sauga ibaibaiwa nige galewa mwa tano sine yo diligabugabu

sibaibaiwa kabo yanuwa sibaibaiwa siwedoli kabo tomo sikamkamna.

¹⁷ Tem tamam kotalatalawasi-yan yo sinam kusikotanan kani maisam polopolowena kulobai. Kaba gite bwaite, man lalaki molosina ilaoma ikanwo o nuwana aoao silaoma na man poum sikele-gabaegili.

¹⁸ Nuwana ginauli yayiona o esopali nige simamayale kolyau. ¹⁹ Gubesi magesubu ievaeva-keikeile kewa mena? Gubesi weso inenenene veku pwatana mena? Gubesi waga ana vinae bagolu lalakili kolili? Gubesi kilakai mumugana sine waluwaluna koina?

²⁰ Sine ganaganawalina mumugana bwaite besiele. Tau yabo mekanakava sikeno, ikekan, isugu, kabo iba, "Nige nae kolyau."

²¹ Ginauli yayiona o nuwana esopali tomo meuloili ali kaba sikote bwaite siyaele, ²² (1) tem topaisowa panpanna iyamala kin yabo, (2) toyauyaule iyamala towasawasa yo ikekakekan kalakalabili, ²³ (3) sine munamunaina yabo iya sauga meuloina igamwagamwapakiki tomo kolili nige wainena kabo wainena ilobai ikasolanan, yo (4) topaisowa sine ana keduluma iyamiyalae. Siya bwaite ginauline esopaline yanuwa yaulina sinukui.

²⁴ Ginauli esopali yanuwa yaulina mena talobaili sikikiu na me ali sonoga bwaite besiele, ²⁵ (1) Memanu nige ali kaiwe na iyamo kali sipei ali lakawa mena sauga tulutulu kaiwena. ²⁶ (2) Gimagima nige sikakaiwe na iyamo ali nume sikatububu veku gulana mena. ²⁷ (3) Mwalimwali nige ali tolaina yabo na ali eva koina

mebodali sieva-gogo. ²⁸ (4) Kwavelavela sikikiu yo sowasowala takabi-kalatagili nimala mena na iyamo nume wasawasali meuloili yanuwa yaulina mena kolili silusalusae.

²⁹ Ginauli yaiyona o nuwana esopali silolokeikeile me ali gagasa yo nige kali mwalimwaline, siya bwaite, ³⁰ (1) laiyon iya yakayakan meuloili ali tobaguna nige ana matausi yabo, ³¹ (2) kamkam tauna me ana nuwasaesae ilolokeikeile, (3) gouti tauna, yo (4) kin itolo-baguna ana tomoyao manli mena.

Aguli ana guguye ana kaba mwawasi

³² Tem kowa toyauyaule yabo yo kuboma esam ukeleisinan yo nuwatu naenaeli kunuwanuwa-tuili, ilonamwa-yagiwo tem gamwam ukwausi.

³³ Besiele miliki takasi kani iyamala bata yo bwaine besiele tem kaleya itubu kani kwasine ididi. Kabo kumwanou kisi munamunai kaiwena kaleya lalakina iyawatagili na kusilae.

31

Kin Lemueli sinana kana guguye iwalowen

¹ Walo bwaite kin Lemueli sinana ana yakayakatai natuna koina. ² "Natugu, beyabeyana kowa yakabiwo mwa yamuloloiwo. Yakawanoi Yaubada koina kabo iyeyawa koliyau. Yagu walo kubenalan. ³ Tabu am mane kuyayavenuwan sinesineo kolili kaiwena siya nuwanuwali tomo meuloili yo kin ali paisowa sisibayanaeli.

⁴ Lemueli, nige idududulai tem kin wain sinumanuma. Nige inanamwanamwa tem toloinao

nuwanuwali lalakina waila kaikaiwena sauga meuloina. ⁵ Tem siginauli besiele loina lalakiliyao sipeiliko kani sinuwa-mwatainagili kisi tobubutuma nige loina dudududulaina silolobai. ⁶ Wain taolena tomo siya kikiunamo siboita o nuwana siya tomo me ali nuwapolowe lalakina. ⁷ Siya wain sinuma kabo ali kamkamna yo ali nuwapolowe yo ali bubutuma sinuwa-mwatainagili.

⁸ Kutolo yo kuedeede siya tomatausi yo siya nige ali kaiwe ipapagan kaiweli. Kuwalo am toloinao kolili tem siya nige ali gogo sisaguili. ⁹ Kutolo kaiwe yo kuloina dudulai siya toeoma yo tobubutuma molosi kaiweli, kusaguili.”

Sine namwanamwana kana tobali walona

¹⁰ Yaiya sowasowana sine namwanamwana ilobai? Iya maisana ilalakisosi kabo muli mena veku wasawasali maisali. ¹¹ Wainena tau sinene imeliyan katena meuloina koina kabo nige eoma yabo koina. ¹² Sinene wainena isagusagui kanasiga iboita. ¹³ Sipi wiyana iloyaloyai yo sauga meuloina kaleko ikonakona. ¹⁴ Besiele waga ali gogo sitaulili kelamamalawe mena sinene kan meuloina igimwalaili yo ikalailima. ¹⁵ Malala kikiuna koina itolo yo kan ikatububu yo iwolena ana susu meuloina yo ana topaisowao sinesineo tabe. ¹⁶ Bwatano yabo igitesipwai kabo igimwalai na koina oine kana tano ipaisowai. ¹⁷ Ipaipaisowa me ana kaiwe na nige ikakaiyawasi. ¹⁸ Boniyai kaigeda kaigeda ipaipaisowa kabo mane kana etulan ilobalobai.

19 Kaleko ikonakonali sauga meuloina.
20 Tobubutuma isagusaguili. 21 Nige inuwanuwatu sauga tulutulu kaiwena, kaiwena kali kaleko ikonoliko ana susu meuloili kaiweli. 22 Tabe ana kaba keno kana suma ikonoliko yo iboma kana kaleko kali koleya sinamwanamwasosi. 23 Wainena wasana ilalaki kaiwena iya toloina yabo ali kaba miyagogo koina mekanakavao. 24 Kaleko namwanamwali ikonali yo beleti namwanamwali ipaisowaili na igimwala-yagili togimwala kolili.

25 Saugana iyawatagili ilokeikeile kana kaleko iluwuili me ana gagasa yo me ana katepatu inuwanuwatu sauga ilalaoma kaiwena. 26 Me ana sonoga iedeededede yo mumugana bigabigana mena iloiloina. 27 Natunao igite-kalatan namwanamwaili kisi mumugali nige sidududulai tomo manli mena yo nige sauga yabo ilolobwagabwaga. 28 Wainena yo natunao sitolo yo siwalo-muloloi. Tabe wainena itolo yo itobalan iba, 29 "Sine, am paisowa inamwanamwasosi kabo muli mena sinesineo meuloili ali paisowa."

30 Sine kana koleya namwanamwana nige imimiyayai na sinene iya Yaubada iyakasisiyan ilonamwayagila tatobalan. 31 Sinene maisana taolena ana paisowa namwanamwana kaiwena. Kabo ilonamwayagila tatobalan tomo meuloili manli mena.

Buki Tabu Beyabeyana
Portions of the Old Testament in the Tubetube
dialect of the Bwanabwana language of Papua New
Guinea
Hap Olpela Testamen long tokples Tubetube long
Niugini

copyright © 2019 Wycliffe Switzerland

Language: Tubetube (Bwanabwana) (Bwanabwana)

Dialect: Tubetube

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures. Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2022-08-18

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 22 Feb 2024 from source files dated 31 Aug 2023

042e5838-dfa8-53eb-a7b1-98ea25bec4b7